

Honismeret és életmód - Dózsa-program

Budapest, 1997

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ

DÓZSA GYÖRGY ÚTI ÁLTALÁNOS ISKOLA

AZ INTÉZMÉNY

A TÉNYEK

A KERESZTTANTERV MINT TANULÁSSZERVEZÉSI TECHNOLÓGIA, AVAGY MI IS AZ A DÓZSA-PROGRAM?

A DÓZSA-PROGRAM MEGVALÓSULÁSÁT BIZTOSÍTÓ TÁRGYI FELTÉTELEK

1. OSZTÁLY: ÖNISMERETÓRA

2. OSZTÁLY: TECHNIKA-NÉPRAJZ

3-4. OSZTÁLY: HONISMERETÉLETMÓD C. HELYI TANTERV AZ ALSÓ TAGOZATBAN

6. OSZTÁLY: NÉPRAJZ-NÉPI FAFARAGÁS

6.OSZTÁLY: ÉNEK PROGRAM

6.OSZTÁLY: RAJZ

SAJÓKAZAI ÁLTALÁNOS ISKOLA

AZ ISKOLA BEMUTATÁSA

A 2. OSZTÁLYOS PROGRAM

TAPASZTALATAINK

TERVEINK AZ 1997-98AS TANÉVRE

A NÉPRAJZI MŰHELY MUNKÁJÁRÓL

ÚJVÁROSI ÁLTALÁNOS ISKOLA

A 2. OSZTÁLYBAN FOLYÓ HONISMERETI-ÉLETMÓD DÓZSA-PROGRAM ADAPTÁCIÓJA

4. OSZTÁLY

ANGOL NYELV A HONISMERET-ÉLETMÓD PROGRAMBAN

A NYELVJÁRÁSOK MEGJELENÉSE AZ ANYANYELVI NEVELÉSBEN

KAZINCZY FERENC ÁLTALÁNOS ÉS ZENEISKOLA

ELŐSZÓ

SZAKTANÁRI VÉLEMÉNYEK

MAGYAR IRODALOM 7. OSZTÁLY

IZSÓ MŰHELY

A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ KAPCSOLÓDÁS

A HELYI TANTERV ALKALMAZÁSÁNAK TAPASZTALATAI

HERMAN OTTÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA

HONISMERET -ÉLETMÓDHELYI KÍSÉRLETI TANTERV ÉS A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK KAPCSOLATA

VÉLEMÉNYÜNK, TAPASZTALATUNK

ELŐSZÓ

Tudós iskolakutatók szolid vizsgálati módszerekkel kimutatták, hogy elapadt a nyolcvanas évek innovációs hulláma és reménysege. Vége van - állapítják meg - annak a modernizációs stratégiának, mely a közoktatás oly kívánatos modernizációját a "helyi nevelési rendszerek" bő forrású szigeteinek lassú, de biztos gyarapodásából organikusán létrejövő "kontinenssé" fejlődésében látta és láttatta. A társadalmi-gazdasági nehézségek közepette alábbhagyott az innovatív kedv - vélik e szerzők -, mely különben sem alkalmas, hogy a közoktatási rendszer egészének problémáit megoldja. Sőt - hangzik el ez is gyakran - ez a (nem szép kifejezéssel) "bázisközpontúnak" nevezett fejlesztés még az iskolarendszer széteséséhez is hozzájárult, hiszen az egyedi fejlesztések végképp lezárják az "átjárhatóság" kapuit. Szóval, a kilencvenes évek közepére szimpatizánsai és ellenfelei is temették az innováció stratégiáját.

S ekkor, mondhatni, "vakmerőn s hivatlan" felhívta magára a figyelmet Kazincbarcika. Először a Dózsa iskola "Dózsa műhelye", aztán immár Borsodi Műhely néven. Miről van szó? Klasszikusan a "bázisok" szintjéről indított, ugyanakkor az országos oktatáspolitikai alapjaival szinkront tartó, azt pozitív irányba mozgató folyamatos fejlesztésről. Tartalmát illetően? A Borsodi Műhely innovációjában ott munkál a hagyománykövetítés neofolklorista hulláma (a művészeti életben, a közművelődésben a nyolcvanas évek sajátos jelensége, a táncházmozgalom, a kézműves játszóház feltámadása és helykeresése az iskolában is). De kimutatható benne a társadalomról való gondolkodásnak néhány évvel később előtérbe kerülő jellegzetessége, mely - akár ilyen, akár olyan indíttatásból - a helyi társadalmak organikus folyamataira helyez nagy, olykor alapvető hangsúlyt.

Szerencsésen ötvöződtek e törekvések a Nemzeti alaptanterv történelem-és társadalomképével is. Hiszen a NAT szóban forgó műveltségterületében jellegzetes újdonság, hogy a történelemről, a múlttól, a társadalomról, a jelenről iskolai kultúrákövetítésben helyet kérő tudás-és képességanyagban kiemelkednek a közösség tagjaként, személyként átélt, átélhető folyamatok. Ennyit a Borsodi Műhely programjának művelődéspolitikai-pedagógiai jelentőségéről. Nem lebecsülendő, hogy a

három komponensből sajátos, eredeti ötvözetet tudtak formálni: a könyvben bemutatott honismereti-helytörténeti tantervet.

A munka tantervemlételeg, tanulásszervezési szempontból is érdekes, eredeti. A NAT munkálatai közben pedagógiai "tolvajnyelven" keresztantervnek nevezték el (a cross-curriculum kifejezés nyomán) az ún. közös követelményeket. A Borsodi Műhely fejlesztői komolyan vették e "keresztanterv" didaktikai üzenetét. Nem új tantárggyal, új műveltségdarabokkal, új hozzáadott kötelező órákkal terheltek meg az iskolában tanulással töltött időt, hanem szabatos, pontos, mondhatni mérnöki szerkesztéssel - a hagyományos tantárgyi és órarendi keretek "megőrizve megszüntetésével" teremtették meg azt a gondolati egységet, melyben a Műhely programjához csatlakozó iskolások megélik, hogy különböző "tantárgyaknak", akár tudományos diszciplínáknak van helytörténeti, honismereti, sőt önismereti mondanivalójuk. Kérem az olvasót, képzelje el, hogy ez a "menetrend" pontosságú tanmenetszerkesztés micsoda együttműködést igényel a tanári szobában. Világossá teszi, hogy az iskolai élet megszervezése csapatmunka, a rajzszakos rá van utalva a történelemre, a történelem az énekesre, a technikusra stb. E felismerés "operacionalizálása" külön érdeme a programnak. Tegyük hozzá, hogy kifejlett változataiban a program a helyi közművelődést, ifjúsági mozgalmat, valósággal az egész civil közösséget is aktivizálja. (Mellesleg legyen mondva, nem is akármilyen társadalmi viszonyok közepette, tessék a térképre nézni: ez a borsodi válságövezet régiója, tehát a Borsodi Műhely tevékenysége egyben sajátos közösségfejlesztés is!)

S a szigetek! Akár hiszik, akár nem, a Borsodi Műhely organikus folyamatban gyarapodik. Érdeklődők látogatnak a műhelykurzusokra, s a következő évben már ottragadnak, részt kérnek a programból, olykor nemcsak saját viszonyaikhoz alkalmazva, hanem tovább is fejlesztve azt (például a drámapedagógia elemeivel, másutt a tánc szerepe nő meg, a harmadik helyen a helyi ismeretek rendszere pompás tankönyvben ölt testet, a negyedik helyen a gyerekek gyűjtőmunkája a nyomtatott taneszköz forrása, másutt a kisebbségi kultúra integrálásának kemény fájába vágják fejszéjüket stb.). Ebben az előszóban le sem merem írni a Műhelyhez csatlakozott iskolák pontos számát, mert tudom, hogy napról napra gyarapodik. A kazincbarcikai Dózsa iskola hovatovább zárandóhely lesz. Mi a gyarapodás határa? Nem tudni. Bizonyára eljön az idő, amikor a Műhely már jellegzetes irányzatokra szakad, bizonyára konfliktusok is lesznek, ortodoxok és neológusok vitái. De hát van-e ennél fontosabb? Hogy tudniillik a konfliktusok, viták forrása több általános iskolában szakmai kérdés! S nem - mint ez várható - a bérezés, a testületi intimítások, hatalmi küzdelmek! A Borsodi Műhely "diadalmenete" szakmánk önbecsülését adhatja vissza.

Öröndetes dolog, hogy a dinamikus fejlesztés-láncreakció önmagán túlmutató jelentőségét aközoktatás-fejlesztés jeles szponzorai is felismerték. S a fejlesztés "önfejlesztő" voltát nem sértve biztosítják az expanzió forrásait. A Közoktatás Modernizációjának Közalapítványa és a Soros Alapítvány egyaránt a program mellé állt, hozzájárul a program kifejlődéséhez. Hazánkban ez így működik: e "külső" támogatás láttán érezhetően megnő a program belső, helyi politikai támogatottsága is.

Számomra külön öröm, hogy a Borsodi Műhely civil szakmai közéleti kereteit a Magyar Pedagógiai Társaság szervezetében is legitimálta. 1996 tele óta a Borsodi Műhely autonóm szakosztálya a pedagógus szakma patinás egyesületének. Bizonyára azért döntöttek a Műhely felelős szakemberei a kollektív csatlakozásról, mert úgy vélték, közösségük morális presztízsét növeli majd ez az identitás. A Magyar Pedagógiai Társaság választmányát a csatlakozás elfogadásakor pedig az a motívum vezérelte, hogy fontos, jó ügy képviselőit fogadja küzdőtársai közé, s ezzel csak nőhet a társaság presztízse.

Mindenesetre, most itt a mű. Olvasható a Borsodi Műhely fejlesztő munkájának néhány alapvető dokumentuma. A széles nyilvánosság előtt ítéhető meg a vállalkozás tartalma, terjedelme. Vajon megérzi az olvasó a sorok között a fejlesztés drámai küzdelmeit, vívódásait, válságait, meglátja-e a tépelődő emberi arcokat? Arra kérem, keresse a dokumentumokban e momentumokat is.

Túl azon, hogy a könyv módszertani kiadványként sem utolsó. A módszerek bizvást alkalmazhatók. Messze túl a borsodi határon...

1997. szeptember

DÓZSA GYÖRGY ÚTI ÁLTALÁNOS ISKOLA

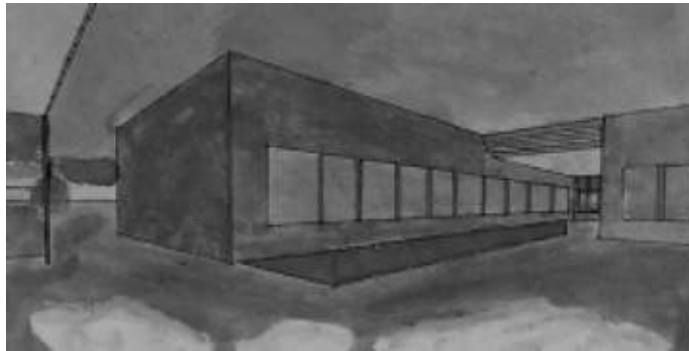

Az intézmény

Az iskola épülete Sajókazinc község és a város legújabb lakótelepének a határán helyezkedik el. Tanulóink összetételére ez a kettősség jellemző. Legnagyobb számban lakótelepi környezetből, de sokan a BVK lakótelepről és a volt Sajókazinc községből járnak. A fiatal városrészebe zömmel fiatalok települtek. Az elmúlt két évig a sok jelentkező miatt beiskolázási nehézségeink voltak. Az utóbbi két évben az iskolába jelentkező tanulók száma jelentősen csökkent. Megélhetési gondok miatt sok család

költözik a szomszédos településekre. Egyre több tanuló szülője munkanélküli, ez különösen a fiatalabb korosztályra jellemző.

Iskolánk a város legfiatalabb iskolája, az első 1985-86-os tanév ünnepélyes megnyitója az egész ország számára a tanév kezdetét jelentette.

A tények

TÁRGYI FELTÉTELEK

Az épület 12 tanteremmel, 3 napközis, 2 technika-és 1 tornateremmel épült. A szükségtantermek száma 4, ebből 1 csak fél tanulócsoporthoz befogadására alkalmas. Az eddigi tanévig két tanulócsoporthoz a szomszédos Gyermekházba járt át. A Gyermekházban ebben a tanévben már csak 1 tantermet bocsátott rendelkezésünkre. Így továbbra is gondot okoz a 23 tanulócsoporthoz elhelyezése. Kénytelenek vagyunk a folyosón továbbra is 1 tanulócsoporthoz elhelyezni, melyen két osztály jár keresztül. A Gyermekházban levő üres terem ez évi használata lehetővé tenné, hogy a folyosón a tanítást megszüntethessük.

Az iskolánk könyvtára egy önálló, erre a célra kialakított, 74 m²-es helyiségben működik. Az állomány egy része a Városi Könyvtárból kapott letéti állomány, a másik része az iskola tulajdona. Az 5915 db letéti állomány szép-és szakirodalomra bontható. Saját állományunk 4650 könyv, 198 hanghordozó anyag (lemez, kazetta), 63 videokazetta, 4468 egyéb dokumentum (brosúra, tanári kézikönyv, tankönyvek stb.). Az könyvtárállomány 75-80%-a ismeretterjesztő irodalom. A többi szépirodalom (mese, ifjúsági regény, felnőtt szépirodalom).

A TANTESTÜLET

Jelenleg a tanulók oktatásával, nevelésével 39 fő foglalkozik. Szakos ellátottságunk 97%-os. Két pedagógus tanít középfokú nyelvvizsgával idegen nyelvet; jelenleg főiskolán folytatják tanulmányaikat. Továbbtanulásban részt vesz 3 fő. Intenzív tanfolyamot elvégezte 7 fő.

Iskolánkban kialakult egy stabil nevelőtestületi mag. A fluktuáció, mely éveken keresztül jellemző volt, az utóbbi években megszűnt. A pedagógusok nagyobb része 10-20 év közötti munkaviszonnal rendelkezik. Az átlagéletkor 38 év. Minden pedagógus határozatlan idejű kinevezéssel rendelkezik.

A tantestület tagjai igényes pedagógusok, munkájukra figyelnek, élethivatásuknak tekintik. Szívesen vállalnak feladatokat, fogékonyság az újra.

Jelenleg iskolánkban 523 tanuló van: alsó tagozatos 260, felső tagozatos 263 fő. Az osztályonkénti átlag az alsó tagozatban 23,6 fő, a felső tagozatban 21,9 fő. Az 1. évfolyamon 2, a többin 3 tanulócsoporthoz dolgozunk. Három tanulócsoporthoz iskolaotthonos oktatásban vesz részt. Így a délutáni foglalkozásokon 7 tanulócsoporthoz dolgozik.

Az 1996-97-es tanévben □ hátrányos helyzetű tanuló: 105 fő □ veszélyeztetett tanuló: 6 fő

A keresztntanterv mint tanulásszervezési technológia, avagy mi is az a Dózsa-program?

Kazincbarcikán, a program bölcsőhelyén a kilencvenes évek elején érlelte tetté, pedagógiai innovációjává a felismerést a tény: az általános iskolában, az oktatásban többet kell törődni a családdal összefüggő ismeretekkel, a családi élet kultúrájával.

Így született meg a "családprogram", mely a történelem tanításába, különösen a helytörténeti témákba hangsúlyozottan beleszótt a családtörténet sajátos, a gyerekek számára különösen érdekes tartalmait. Kezdődött azzal, hogy az őskor témánál, a Bükk kultúra tanításánál együtt képeltük el, miként élt az ősember-család. A megoldás motiváló ereje meggyőző volt: a múlt és a jelen (az "őscsalád" és a gyerekek saját mai élete) egyszerre jelent meg az órákon, izgalmas feszültséget keltve a két világ között. Célunk volt, hogy bemutassuk, hogyan éltek annak idején az emberek. Hogyan laktak, ruházkodtak, mit ettek, hogyan szórakoztak, tanultak, sportoltak. E témák jellegzetesek, érdekesek, sőt szórakoztatók. E célkitűzés megfelel a 10-14 évesek életkori sajátosságainak is. A programfejlesztés első szakaszában segítségünkre volt Mátrai Zsuzsa, a megyei pedagógiai intézet keretét adott tevékenységünknek.

Innen csak egy "ugrás" volt az életmód-program, mely kiszélesítette a tárgykört. A történelem tanítását is segítette, a történelmi tényeket a család, a szűkebb haza életmódjának változásából kiindulva közvetítettük. Ehhez csatlakozott többek között (az innováció következő szakaszában) az 5-8. évfolyamokon a rajz tantárgy. A témaköröket "szinkronizáltuk" a tanmenetben. Az órarendben egymást követték az órák, nagy lélegzetű tanítási egységet alkotva.

Fokozatosan kialakult egy teljes rendszer. Az órarendben is kifejezésre juttathattuk a tantárgyi koncentráció fontosságát. A szerdai napok történelemórával kezdődtek, magyarral, földrajzzal, majd rajzzal folytatódtak. A következő csütörtökön ének-zene óra csatlakozott e tömbhöz. S e napon a 6. órában - külső előadó részvételével - néprajzórát is tartottunk.

1994-ben *Helytörténeti olvasmányok* at szerkesztettünk. E tananyag birtokában alakul ki "komplex-tömbösített" programunk, mely a *Honismeret-életmód* elnevezést viseli. Ebben a programban benne foglaltatik a cél: a tanuló, a fejlődő egyén, a majdani közéleti ember az iskolai tudás keretei között érezze-ismerje meg közvetlen társadalmi környezetének értékeit, sajátosságait. Erősítette elkötelezettségünket a program mellett az a tapasztalat is, hogy a klasszikus tanulási képességekkel "hadilábon" álló tanulóink is sikerhez juthatnak e témák sokoldalú feldolgozása során, pl. rajzolás, éneklés közben.

Mára a 6. évfolyamon a földrajz és magyar is része a programnak. Valójában a szóban forgó tantárgyak anyagának nagy része rendezhető a Honismeret-életmód vezérfonala alá. Minden hónap utolsó szerdája telik a tantárgyi koncentráció jegyében.

Az 1996-97. tanévtől az alsós követelményrendszerbe is beépült az Honismeret-életmód program. Sajátos adaptációjuk szerint: a 2. osztálytól *Honismeret-életmód* elnevezéssel a magyar irodalomban kifejtetten, "rejtve" a rajz-és technikaórákon, a 3. osztálytól *Honismeret* elnevezéssel magyar-, környezet-, rajz-, énekórákon.

HELYI TANTERV

Az Életmód-tanítási program fontos módszertani elve, hogy a tanulók térben is időben lássák szülővárosuk, szülőföldjük történelmét, megismerjék tárgyi és írott emlékeit.

A Soros Alapítvány "társadalomismereti" programja, valamint a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány éppúgy támogatója a megoldásnak, mint a családok, a szülői ház. Vagyis programunkat a szakma is legitimálta és az intézményhasználók köre is. Saját törekvéseikre ismertek benne.

A program alapvonásai ötvöződtek a szintén helyi - kazincbarcikai - fejlesztésű, az osztályfőnöki munkaközösség gondjaira bízott ún. Menta-programmal, melyben az önismeret, az életvezetés, az egészségmegőrzés, környezetvédelem hangsúlyai (mondhatni: közös követelményei) erősödtek fel.

A Nemzeti alaptanterv előírásai a "közös követelményekről" egyenesen a Dózsa-programról szólnak.

A helyi tantervnek ennek megfelelően az a sajátos értelmezése erősödik fel, melyben a helyről szóló ismeretek kulcsszerepet töltenek be, a tanterv vezérfonalává válnak (az érintett tantárgyakban mindenestre), más innovációkban (pl. a baranyai Dobszán) ezt a "hely tantervének" nevezték. Az egyes tantárgyi tantervek összeállításában kiemelt szempont, hogy e helyi tantervi témáknak meg legyen a szervesen egymásba kapcsolódó, egymásba illeszkedő ritmusa.

A tantervkészítés háromfázisú. Egyszer sor kerül a Nemzeti alaptanterv értelmezésére, ennek alapján a tantárgyi rendszer megalkotására, tantárgyi tantervek készítésére. Ebben fázisban már tekintettel vagyunk arra, hogy a tantárgyak egymásra épülő rendszerével összehangolva ki kell jelölni azokat a tartalmakat, melyek a Honismeret-életmód szempontjából relevánsak. A program megszerkesztésekor, szövegbe öntésekor ez a szint válik kitétetett jelentőségűvé.

A tanulók Honismeret-életmód elnevezéssel vezetik füzetüket - függetlenül az óra eredeti órarendi elnevezésétől. Szépen vezetett, kedvvel illusztrált, díszített füzetük a tantárgyi integráció fontos tanúja és eszköze. Hiszen az albumnyi füzetet vezetve-lapozva alakul ki bennük a kép a megtervezett, számukra bemutatni kívánt, cselekvő aktivitásukkal megismert Egészről.

A program lényegi vonása, hogy helyi alkalmazása nagymértékben függ az adott tanulócsoporthoz sajátosságaitól, tagjainak képességeitől, érdeklődésétől. Természetesen figyelembe veendő szempont az iskola infrastruktúrája, tárgyi világa is. A településen igénybe vehető partnerek is befolyásolják az alkalmazást (művelődési ház, múzeum, mozi, közművelődési könyvtár stb.).

A tanévet kétnapos szanticskai táborozás zárja, ahol a gyerekek "idegen környezetben" dolgoznak, rajzolnak, kézműveskednek, túráznak, tábortűz mellett dalolnak, játszanak.

A kazincbarcikai Dózsa György úti Általános Iskola programja iránt nőttön nő a régióban az érdeklődés. Ma már a város két másik iskolája (Újvárosi Általános Iskola, Herman Ottó Általános Iskola), továbbá Izsófalva, Sajókaza, Felsőzsolca csatlakozott a programhoz, s az alapkonceptió sajátos helyi alkalmazásán fáradoznak, folyamatos információcsere mellett. (Így pl. Izsófalván a drámajátékkal, néptáncsal való feldúsítás különösen erőteljes, Felsőzsolcán pedig az Önkormányzat támogatásával reprezentatív kiállítású tankönyv foglalja össze a helyi tudást.) Ők alkotják a Soros Alapítvány támogatásával létrejött Borsodi Műhelyt, a kooperatív iskolák munkaközösségét. Legutóbb a Borsodi Műhely tagjai formalizálták összetartozásukat, testületileg léptek be a Magyar Pedagógiai Társaságba, annak autonóm szervezeti egységét alkotva meg.

A program stratégiai céljai:

- hogy a településen élőkben - főleg a gyermekekben, a jövő nemzedékében - felébressze a lakóhely iránti érdeklődést, tudatosítsa adottságait, értékeit (beleértve a gazdaság megújításának lehetséges forrásait is);
- hogy a tanulók ismerjék meg lakóhelyük, szülőföldjük kulturális örökségét, sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat a közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megbecsüléséhez, az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek. Ezen belül ismerjék meg a mai és a történelmi Borsod-Abaúj-Zemplén megye területén élt kiemelkedő államférfiak, tudósok, feltalálók, felfedezők, művészek, írók, költők, sportolók tevékenységét, munkásságát;
- hogy (minden, a programhoz csatlakozó településen) oktatási célra kifejlesztett adattárakat, helyismereti dokumentumokat összefoglaló segédleteket, tankönyveket hozzanak létre; hogy a területen kutató, alkotó pedagógusszellemiség kibontakozzék. Hiszen a program kidolgozásában és kivitelezésében nélkülözhetetlen az érdeklődő, innovatív pedagógus szaktudása, aki nem vár központilag előkészített "csomagra", hanem saját idejét nem kímélve gyűjti, csipegeti tanóráról tanórára a módszertani segédanyagot.

Az általános fejlesztési követelmények között tartjuk számon, hogy mindenkinek először saját hagyományait, szülőföldje tradícióit, majd nemzeti értékeit kell megismernie, hogy aztán másokét is - a nemzetiségek, a szomszéd és rokon népek, a világ többi népének kultúráját, az egyetemes értékeket és a köztük lévő kölcsönhatást - megérthesse. Mindez megalapozza, elmélyíti a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet, ösztönöz a szűkebb és tágabb környezet hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére (a múlt tisztelete, a szülőföld szeretete, a kötődés erősödik a tanulóknak), felismerik, hogy a nemzedékeken át létrehozott közösségi hagyomány összeköti őket a múlttal, és segíti őket kiigazodni a jelenben. A hon- és népismeret megalapozza és áthatja a különböző műveltségi területeket, a valóság árnyalt bemutatásával és értékrendjével segít megoldani a társadalmi nehézségeket, az értékválságot.

Az elsajátításra kiválasztott ismeretanyag a tudományosan rendszerezett szakirodalmon és lakóhelytörténeti gyűjtőmunkán alapszik. Ez a tananyag szervesen egymásra épülő részekből áll, a tanulók életkori fejlődésének megfelelően bővül. Igazodik a hagyományoknak a társadalomban és a kisközösségekben betöltött funkciójához. Alaptörekvés az élményszerű megismerés, a tanulók aktív, cselekvő részvétele.

A program kiemelt területei:

Néphagyomány:

- lakóhely hagyományainak megismerése, ápolása, népművészet, természeti szépségek, kulturális értékek.

Népi természetismeret:

- csillagászati ismeretek, □ népi időjósítások.

A hagyományos gyerekelet és a gyerekjátékok: □ a természet tárgyainak, eszközeinek használata, - mozgásos, szellemi és eszközös ügyességi játékok, - párválasztó játékok, kiolvasók, mondókák.

Népszokások: -dramatikus játékok, - köszöntők, - jeles napok, ünnepek, - a gazdasági év szokásai, -a munkaalkalmakhoz kötődő szokások.

Az emberi élet fordulóihoz kötődő népszokások:

- a születés, a kisgyermekkor, az ifjúkor szokásai,
- a házasságkötés szokásai,
- a temetkezés szokásai, a halottakra emlékezés napjai, sírgondozás, emlékhelyek.

Viseletek:

- az épített környezet és a táji adottságok összefüggései,
- építési technikák,
- háztípusok tagolódása, belső berendezése, tárgyak.

Táplálkozás:

- tájjellegű ételek,
- hagyományos ételek receptjei.

Kézművesség:

- természetes anyagú, egyszerű technológiai tárgyak,
- funkció, anyag, forma és esztétikum összefüggései,
- népi díszítőművészet, népművészeti motívumok és alkalmazásuk, jelentésük a tárgyakon.

Népzene:

- a szülőföld népdalainak, népzenejének megismerése, gyermekdalok, gyermekjátékok, népdalok, népszokások dalai,
- eredeti énekelt és hangszeres népzenei felvételek hallgatása, ritmus- és dallamkíséret néhány egyszerű hangszeren.

Történelem, helytörténet:

- speciális helytörténet, a lakóhely története, a helytörténet kiemelkedő korszakai, a település fejlődésének jelentősebb állomásai, nevezetes épületek, emlékhelyek, szobrok,
- a helyi történelmi eseményeket befolyásoló természeti, társadalmi, gazdasági tényezők,
- nemzeti értékek megóvása, nemzeti jelképeink és helytörténeti vonatkozásai,
- iskolatörténeti gyűjtemény, helytörténeti gyűjtemény létrehozása, gyarapítása,
- szűkebb pátria kiemelkedő személyiségei.

Természeti környezet:

- az élő és élettelen természet értékei,
- a környezethez kötődő helyi elnevezések,
- a természeti adottságok hatása a településre, az építkezésre,
- a táj meghatározó hatása az egykori és mai életmódra,
- a földrajzi környezet hatása a társadalomra, gazdaságra,
- környezetet károsító leggyakoribb szennyező anyagok, azok forrásai, hogyan csökkenthető vagy szüntethető meg károsító hatásuk,
- globális problémák jelentkezése a szűkebb környezetben.

TANTERVFEJLESZTÉS

A programfejlesztés kulcsdokumentuma a tanmenet. Ez óraműszerűen összehangolt tervezést igényel az egyes tárgyak tanítóitól. A kezdő szakaszban könnyen alkalmazott folyamatosság kiterjed a szakrendszerű oktatásra is.

A programfejlesztés középpontjában a témaajánlat áll. Ez a program munkaközösségek műhelyében készült.

Nézzünk egy példát a 2. osztályból:

I. Az én családom, ahol születtem, ahol élek:

1. óra (szeptember) - Bemutatom a családomat;
2. óra (szeptember) - Nagyszüleim és távoli rokonaim kapcsolatai; 3. óra (október) - Kazincbarcika, ahol születtem, a lakótelep, ahol szüleimmel, testvéreimmel együtt élek; 4-5. óra (november) - Foglalkozások és munkahelyek lakóhelyünkön;

II. Hogyan élhettek a Sajó-völgyében letelepedett őseink?

6-7. óra (december) - A Sajó-völgye, a várost alkotó három egykori település jellemzői, életmódja;
8-9. óra (január) - Letelepded őseink életmódja, foglalkozások és a környezet kapcsolatának jellemzői;

III. Néprajzi emlékek Borsodban - falukép a Sajó-völgyében:

10. óra (február) - Alsó-barcai falukép. Falusi udvar Táncsics u. 52.;
11. óra (március) - Háziállatok;
12. óra (április) - Liszka József rimaszombati néprajzkutató munkássága;
13. óra (május) - Dédesi néprajzkutató, meseíró munkássága;
14. óra (május) - Konyhai használati tárgyak készítése;
15. óra (június) - Tájház megtekintése.

Témáink kísérik az adott tantárgy NAT alapján összeállított tartalmait. Egyszerre szolgálják az adott tantárgy követelményeinek teljesítését, gazdagítják, árnyalják azt, tantervméleti sajátosságainak megfelelően. A tervezés során témalap készül, mely feltünteti az "alaptantárgy" anyagát, fejlesztési követelményeit, céljait, kulcsszavait, az alkalmazott módszereket. S mindezt kiegészíti a "rejtett tantárgyak"anyagával. Ez a "témalap" valamennyi, a tanulócsoporthal kapcsolatra lépő tanár orientáló dokumentuma. Mondhatni: közös okmánya. Ezért is fontos közös kidolgozása. A tervezés zárólépése a vasúti menetrend megszerkesztésére hasonlít. Minden tanmenetet úgy alakít szerzője, gondozója, hogy a tervezett időre "odaérjen" a tematikus csomóponthoz. Hogy a Honismeret-életmód tanulásának napján egymást erősítsék az órák.

A tanulók közösségi értékelése a programon belül kerül sorra (érzékkelhető a tanulók tudatos érdeklődése a "keresztárgy" iránt), ám "hivatalos"teljesítményértékelést "eredeti" tantárgyaik szerint kapnak. Mint ahogy a program munkaszervezési lényegéhez tartozik az is, hogy nem növeli meg az iskolázás idejét, nem extenzív terjeszkedése egy új, illetve újonnan legitimált műveltséganyagnak, hanem a találkozási pontok óraműpontos megtervezése.

Természetesen az alkalmazott módszerek követik a célt és a sajátos tartalmat is:

- önálló forrásfeldolgozás,
- gyűjtőmunka,
- térképrajzolás, vaktérkép,
- tanulói referátumok, kiselőadások,
- rajzolás, illusztrációkészítés, családfarajzolás, fotózás (pl. a Mi családunk),
- dramatikus improvizációk (az adott kor alakjainak megszemélyesítése, konfliktusok játéka),
- a helyi, regionális sajtó figyelése és tudósítása, iskolaiújság szerkesztése,
- intézménylátogatás, közvetlen terepmunka.

ÖSSZEGZÉS MENETKÖZBEN

Az eredményeket illetően megegyeznek a tapasztalatok:

A tanulók komplex művészeti nevelésben részesültek, fejlettebb lett a gondolkodásuk, érettebb a személyiségük, ritkábban ítélik meg elhamarkodottan, tanulási technikájuk minden tárgyban fejlettebb, jobban ragaszkodnak a családhoz, társaikhoz, szülőföldjükhöz. Többet olvasnak, érdeklődőbbek, igényesebbek. Nyitottabbak, mernek vitatkozni, őszinték.

Nem kevésbé jelentős, hogy egy régió pedagógusai bizonyítják: a sanyarú körülmények között is lehetővé vált, hogy a pedagógus munka értelmiségi munkává érlelődjék, s önmegvalósításra vágyó pedagógusok "csapattá", alkotó közösséggé szerveződjenek, akiknek elkötelezett és odaadó munkája túlnő egy iskola, egy város, egy régió keretein.

A Dózsa Műhely a 1996-os tanévtől vállalta a program módszereinek átadását tanári felkészítő tanfolyamok keretében. Növendékeinkkel együtt szívesen, szeretettel várjuk a kíváncsi érdeklődőt.

A Dózsa-program megvalósulását biztosító tárgyi feltételek

Előzmény:

Miután "új" iskola vagyunk (11 éves), iskolánk a kezdet kezdetén biztosította a történelem tantárgyhoz készült országos módszertani eszközök megvásárlását:

- térképek,
- mágnestábla,
- applikáció sorozat,
- tanulói egységcsomag 5-8. osztályig (ez hasznosítható a programhoz a legjobban),
- tanulói történelmi egységcsomag 3-4. osztály részére,
- összefoglaló tablósorozat 5-8. osztályig,
- történelem arcképsorozat,
- mágneses időszalag, 5 m hosszú, melyet az iskola készíttetett a terem falára,
- diaképsorozat 5-8-ig,
- hanganyag,
- lemezek.

1991-92-től folyamatos néprajzi gyűjtőmunkát végeztem a gyerekekkel, így komoly helytörténeti-néprajzi értékek vannak a történelmi szakteremben. Eredetileg iskolai múzeumot szerettem volna létrehozni végül ebből az "ötletből" nőtt ki magát a program néprajzi anyaga.

1991-92-ben a városi önkormányzat pályázatán a program feltételeinek megteremtéséhez elnyertem 100 ezer Ft-ot. Ebből fejlesztettem ki szaktermem jó feltételek között működő audiovizuális szekrényét:

- színes televíziót,
- music centert,
- kazettás magnót,
- riportermagnót,
- hang- és videoanyagot,
- videót.

1996 tavaszán a Soros Alapítvány támogatásából vásároltunk music centert (hagyományos lemezjátszó, CD-lemezjátszó, 2 kazettás magnó, rádió).

1991-től ezek a feltételek tették lehetővé, hogy hozzákezdtem a hangkép dokumentumok gyűjtéséhez a 6-7-8. osztályos törzsanyag, illetve a közben "íródó" program számára.

Különböző pályázati pénzekből vásároltam a magnó-és videokazettákat, így ebből is szép gyűjteménnyel rendelkezik a program, pl.: Iskola TV adásai 5-8. osztályig, saját felvételekkel bővítve.

1991-től kezdtem írni helytörténeti olvasókönyvemet, melynek kéziratát használja most a program "forrásanyagként". Ennek fénymásolása kerül jelenleg a legtöbbe, mivel 1-1 órára 25 példányban kell sokszorosítani különböző osztályok részére. A helyi önkormányzat többször ígérte, hogy finanszírozza a könyv kiadását, ez azonban mindmáig nem történt meg: a kézirat ez idő szerint is csak a BAZ Megyei Herman Ottó Múzeum által lektorálva, nyomdakész állapotban van.

Az 1995-96-os tanév volt a fellendülés éve, amikor a Soros Alapítvány 643 ezer Ft-tal, a KOMA 150 ezer Ft-tal támogatta a programot. Így vásárolhattunk jó szakkönyveket, illetve biztosíthattuk a rajz és néprajzórák nyersanyagszükségletét a 6-7. osztály tanulói számára.

E két alapítvány fedezi a program tematikáját segítő évközi múzeumlátogatások, illetve az év végi 2-2 napos összegző-záró helytörténeti-néprajzi táborozás kiadásainak jelentős részét.

Iskolánk nagyon gazdag iskolakönyvtárral rendelkezik. A program "könyvigényét" a Városi Gyermekkönyvtár, illetve felnőtt könyvtár olvasótermi helytörténeti gyűjteménye biztosítja.

Az iskola rendelkezik számítógéppel, számítógépes fénymásolási lehetőséggel is.

A program gyakorlati megvalósításában nélkülözhetetlen az érdeklődő, az újdonságra fogékony pedagógus, aki nem vár a központilag elkészített "csomagra", s idejét nem kímélve maga gyűjti, csipegeti tanóráról tanórára a módszertani segédanyagot.

Kollégáim jelentős segítséget kaptak, de nem elégszenek meg az általam gyűjtött forrásokkal - hajtja őket is a belső erő, késztetés, hogy szakterületükön a legjobbat alkossák. A helyi programírás jelentőségét éppen ebben látom. A pedagógus meg tud újulni, s szakmai tudása akarva-akaratlan fejlődik, átalakul. A helyi programot át lehet adni de egy az egyben lemásolni nem lehet. Miért? A program helyhez, személyhez, helyi tárgyi feltételekhez kötött - s az utóbbi kell hogy mozgatója legyen az átvett program átirásának, további formálásának.

A programunk átvehetőségét az is megkönnyíti, hogy ez a fajta szemléletátadás nem új a 15-20 éve pályán lévő, gyakorló pedagógusok számára. Az integrált történelemtanítás, a helyi tanterven keresztül valósul meg, egyéni irányítás alatt 1-1 iskolában. Az új elem az, hogy az egészet a történelemtanár fogja össze, mivel a történelem kronologikus láncszemeire fűzi fel a helyi ismereteket, tágitva az országismeret felé.

Kissné Király Piroška

1. osztály: Önismeretóra

Tanítási programunk *Életmód* része is az embert vizsgálja. Programunk azt a célt szolgálja, hogy a tanulók adottságaikkal, fejlődésükkel, iskolai és iskolán kívüli tanulásukkal, egyéb tevékenységeikkel - minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket. Az elkövetkezendő években a lakosság egészségi állapotában történő döntő, minőségi változashoz elsősorban átfogó tevékenységre van szükség. Ehhez a következők kelljenek:

- a személyiség fejlődésének elősegítése,
- optimális oktatási és nevelési programok,
- az emberi kapcsolatok kulturáltságának javítása, a közösségi kapcsolatok kommunikációs viszonyainak fokozott humanizálása.

A kisiskoláskor az énfelődés fontos szakasza. Ekkor alakul ki a gyermek önképe, önértékelése.

Az Életmód-önismereti foglalkozásokkal segítséget nyújtunk a gyerekeknek, hogy egészséges, kiegyensúlyozott felnőttekké váljanak. Célunk, hogy segítsük őket helyes döntéseket hozni, ha választás elé kerülnek. Ismerjék meg magukat, képességeiket, sőt azt is, miként fogadják őket társaik, a többiek. Az önfelfedezés, önkipróbálás, személyiségkibontás "iskolájában" a társas együttlét szociális terepén adjuk meg ehhez számukra a lehetőséget.

Diczházi Sándorné alsós munkaközösségvezető

2. osztály: Technika-néprajz

2. osztályban tanítom a Honismeret-életmód c. tanítási programot technika-néprajz tantárgyból.

Az órák minden esetben a honismeret-irodalom óra anyagára épülnek. A felkészülés az órákra lassú, több hetet igénybe vevő folyamat, és szükséges az irodalomórát tartó kolléganővel való állandó kapcsolat, információcsere. Szorosan együttműködünk, ismerjük egymás munkáját, s ez fontos is ebben a programban.

Mivel az irodalomórákhoz kapcsolódik a technika-néprajzi anyag is, mindig visszautalhatok az ott előforduló, megismert dolgokra, így valósul meg a tantárgyak közti koncentráció.

Úgy látom, a gyerekek élvezik, szeretik ezeket az órákat. Sok a tapasztalatuk, mondanivalójuk, s azt szívesen fejezik ki tárgyi dolgokban.

Az *1. témakör* ben a gyerekek édesanyjuk agyagszobrát formázták meg. Sokat meséltek a családról, néha szomorú, máskor vidám dolgok is előkerültek. Az agyag új volt a kezükben, szívesen dolgoztak vele, kíváncsiak voltak a további munkálatokra, szárításra, égetésre. Az, hogy munkájuk kiállításra is kerül, külön felkeltette érdeklődésüket, bár a munkájukat szívesen

hazavitték volna, hiszen szépen, ötletesen sikerültek.

2. *témakör* öm a közvetlen lakókörnyezet volt, ahol Kazincbarcikával - térkép, címer, utak, terek, nagyobb intézmények - ismerkedtünk. A gyerekek jól ismerik környezetüket, szeretnek itt élni, szépnek látják városukat, ahogy elbeszéléseikből kiderült. Bár sokan szeretnének panel helyett kertés házban élni. Ehhez az órához legközelebb igyekszem valamilyen természetes anyagot felhasználni, hogy még élvezetesebb legyen az óra, hogy még több újdonságot adhassak a gyerekeknek.

A 3. *témakör* öm a lakóhely élete, mivel foglalkoznak az emberek elsősorban a mezőgazdaságot igyekeztem kidomborítani -, termésképeket készítettünk. Az ötletek, ügyességük még őket is meglepte, jól dolgoztak - magokkal, termésekkel. Meséltek családjuk vagy nagyszüleik kertjéről, hogy ők ott hogyan, mit dolgozhatnak.

Ratkovszkiné Vermuth Dóra

3-4. osztály: Honismeret-életmód c. helyi tanterv az alsó tagozatban

Bóra Ferenc írja egyik cikkében: "Senki más - mint a lakóhely iskolája nem tud konkrét és reális pedagógiai megoldást kitalálni a táj és a lakóhely nevelési feladatainak elvégzésére. Összegyűjtendő - s a helyi tantervben megtervezendő a táj és a lakóhely földrajzi, helytörténeti, néprajzi, neves személyek életrajzi adatai, képzőművészeti alkotások, épületek reprodukciói vagy fotói."

Ezen gondolatok jegyében fogtunk hozzá 1996 áprilisában, hogy az alsó tagozaton is kidolgozzuk a Honismeret-életmód című tanítási programot, melynek megvalósítása során kisiskolásainkat szeretnénk felkészíteni a felső tagozaton immár 1990 óta folyó Életmód-program tanulására.

Ezért első osztályban a MENTA program keretében gyermekeink önismeretét kívánjuk fejleszteni. A 6-7 éves gyermekek világképe még igen szűk, ezért először önmagukkal mint szuverén egyéniségekkel szeretnénk megismertetni őket, tudatosítani bennük külső-belső tulajdonságaikat, fejleszteni énképüket. Ezen az évfolyamon tehát elsősorban a családhoz tartozás érzését keltjük fel bennük, miközben megismertetjük velük a család szerkezetét, funkcióit, a saját családjukról gyűjtött konkrét ismeretek, adatok, események alapján.

Mindezek után 3-4. osztályban még jobban kitérjük előttük a világot, ismerkedve a lakóhely (Kazincbarcika), a megye (Borsod-Abaúj-Zemplén) múltjával és jelenével.

A NAT követelményként fogalmazza meg, hogy ismertessük meg a tanulókkal az embert mint társas lényt, aki a társadalmi-történelmi eseményeknek cselekvő részese. A meghatározott követelmények egybeesnek az alsó tagozaton tanító kollégák azon tapasztalatával, hogy már a kisiskolást (sőt a még nem iskolás korú gyereket is énképének alakulásától kezdve) erősen foglalkoztatja hovatartozásának kérdése. Tudni akarja, honnan jött és hová tart. Márpedig ezt a folytonosságot csak úgy érthetjük meg vele, ha megismertetjük azokkal a történelmi eseményekkel, amelyek az ő születése előtt történtek, hogy ezekről alkotott véleménye segítségével dönteni tudjon "jó" és "rossz" között, s a múlt ismeretével felkészüljön a jövőendő társadalmi életére, megtalálja helyét demokratikus rendünkben. Azon túlmenően, hogy megismertetjük önmagával, szűkebb környezetével a családdal s abban elfoglalt helyével, már alsó tagozaton elé kívánjuk tárni történelmünk fontos eseményeit, történelmi személyiségeink cselekedeteit is - helyi tantervünk keretein belül elsősorban a lakóhelyünkhöz közelállók -, mert a történelmi szemlélet alakulását is minél fiatalabb, minél fogékonyabb korban kell elkezdni.

Hubayné Ágoston Mária alsós szekcióvezető

6. osztály: Néprajz-népi fafaragás

Az első néprajzi óra témája egy könnyed, mindenki által kedvelt dísz tárgy, a "parasztékszerek" volt. Ezek természetes anyag felhasználásával készültek (csont, magok), de főleg fából. A tanulók örömmel vették. Egyéni kreációk is születtek. Már másnap boldogan hordták az iskolában a maguk készíttette ékeséget.

A hangsúly a "maguk készíttette" kifejezésen van. A gyerekek valóban büszkéek voltak alkotásukra, amit ők terveztek, készítették, és maguk viseltek.

A második óra október végére esett, közeledett a halottak napja, ez adta az ötletet a kopjafa készítéséhez. A hozzá tartozó irodalom pedig a letelepedő magyarok temetkezési szokásai. A kopjafa kifaragása túl nagy gondot nem okozott a tanulóknak, akik addigra már nagy biztonsággal bántak a fafaragó késsel. Érdekes módon a lányok semmiben nem maradtak el a fiúktól, sőt a legjobb munka éppen egy lányé volt.

Kronológiai sorrendben a középkor népi bútorzata következett. A 3-4. néprajzi órán tehát staffrunghos ládát készítettünk.

Ekkor szükségesnek tartottam, hogy a komoly témáról átváltunk egy könnyebb, lazább stílusra. Hamar megtaláltam azt, ami ennek a korosztálynak és történelmi kornak is megfelelt, amit télvíz idején használtak, hiszen az 5. óra januárra esett. A szülők végezték szokásos dolgukat, a kukoricamorzsolást, fonást stb. A gyerekek, a hideg elől beszorulva a házba, játszottak. A fiúk az asztal alatt pörgettyűztek, a lányok csuhé- és csutkababát készíttettek, hisz az alapanyag kéznél volt. Ezeket a játékokat készítettük el mi is a tanórán, felidézve a korabeli hangulatot. A fiúkkal versenyeztünk az elkészült játékokkal. A lányokkal énekelünk a csuhébaba megszületése közben. A szülőktől tudom, mennyire megbecsült helyük van a néprajzi órán elkészült alkotásoknak. A gyermekek kívül más nem is érhet hozzájuk.

A következő órára a Bocskai-féle szabadságharc felidézéseként faragott fokok elkészítését terveztem. Az órán megbeszéltük a kifaragás technikáját és főbb szempontjait, a többit a tanulók kreativitására bízam. Jobbnál jobb, "művészi" megoldások születtek. Nagyon kellemesen érintett a látvány, amely a következő órán a tanterembe lépve élém tárult. A gyerekek az utolsó simításokat végezték a fokon. Csoportokban ülve, egymásnak mutogatva, nagy átéléssel faragták a fokok nyelét. Ekkor már tudtam, jó nyomon járok a nevelésben. Sikerült valamit átültetnem a gyerekekbe, ami nem kommersz, ami nem helytelen, mégis önfeledt örömmel tölti el őket.

Így könnyebb volt belevágni a következő témába, vagyis egy gémeskút makettjének elkészítésébe természetes anyagokból. Ferdén levágott vastag faág volt az alap, erre került az ágasfa, a kút kávája és a vályú. A kút kávját fonni kellett. Még be sem fejeztem instrukcióimat, a gyerekek máris munkához láttak. Nagyon tetszetős, izgalmas művek sikeredtek. Az év végi kiránduláson az autóbusból láthattunk igazi gémeskutat, a tanulók így kiáltottak fel: Olyan, mint az anyém!

A következő órán egy mángorló kifaragása volt a cél. A mángorló hajdan mint jegyajándék szerepelt, a fiú faragta a lánynak, szándékai komolyságát kifejezendő. A lány zsebkendőt vagy surcot (kötényt) hímezett válaszul. A mai ifjúságnak tetszett ez a burkolt gesztus, annál is inkább, mert senki sem akadt, aki meg tudta volna mondani, mi a divat ma az udvarlásban.

Nagyon jó eszköz lehet tehát a népi szokások, hagyományok feldolgozása az oktató-nevelő munkában. A gyerekek valóban igénylik kultúránk ápolását. Érdeklődnek, aktívak ebben, csak legyen, aki utat mutat nekik, legyen, aki bátorítja őket, s főleg legyen, aki kedvet csinál mindehhez.

Oravecz Imre

6. osztály: Ének program

Munkámat 1995. szeptember után kezdtem el. Érdekel a feladat, ezért szívesen elvállaltam. Magam falun nevelkedtem, csodálatos nagyszülők mellett. A múlt, hagyomány, az örökségem, a föld, a rét, a szénaboglya illata, az erdő szava, a búzakaralász suhanása, a kasza pengése, nagyapám határt betöltő, tiszta szívből feltörő éneke, az erő, amiből bármikor én is meríthetek.

Havonta 3 hét állt rendelkezésemre az adatgyűjtéshez, ahhoz a tematikus tervezethez, amit a 4 tagú csoportunk készített el, természetesen mindenki a saját szakterületével kiegészítve, hogy beilleszkedjen az oktatási folyamatba, pedagógiai-didaktika feladataink elvszerű és tervszerű rendjébe. Igyekeztem, hogy a helyi tantervi témáknak meg legyen a szervesen egymásba kapcsolódó, egymásba illeszkedő mozgása, a helyi tantervet illetően és a 6. osztályos törzsanyagot tekintve.

Vagyis: A varázslás bűvölés, Kolostorok zenéje, A középkori európai és világi dalok, Török hódoltság Magyarországon, Históriai énekek, A vármegyék szerepe, A kuruc kor zenéje, A Rákóczi dallamcsalád, Élet a fonóházban.

A tematikus egységek az egész tanévre terjedő oktató folyamat rövidebb szakaszai. Egy tantervi téma feldolgozásának optimális szinten és meghatározott "szórásban", ritmusban kell tartalmaznia mind az új ismeretek feldolgozását, mind azok rögzítését, gyakorlását, alkalmazását. Egyúttal lehetővé kell tennie az ismétlést, a rendszerezést, az értékelést. A témákhoz a következő zenei ismereteket kapcsoltam: Régi stílusú népdalok jellemzői, A gregorián ének és a népdal kapcsolata, A karikázó a vallási életben, A motívum és a periódus, A lantművészet, Tinódi Lantos Sebestyén munkássága, A duda-basszus, A ballada, A népies dal, Fonóházi daltípusok.

Tartalmi szempontból a témák foglalkoznak ritmikai-dallami készségfejlesztéssel, zenehallgatással, zenei írással, olvasással: 1b kereszt előjegyzés, hangnem, hangsor.

Az új ismereteket tartalmazó dalokat hallás után tanítottam. Legtöbb esetben saját magam mutattam be, két esetben eredeti népi előadótól tanultuk a dalokat hangfelvételtől. Sajnos több anyaghoz nem találtam autentikus felvételeket. Sokat segítettek Bodza Klára-Paksa Katalin hangzóanyag-felvételei.

A tanítás során az idő rövidségével, a minimális óraszám korlátaival küzdöttem. Tanítani, elmélyíteni, alkalmaztatni, megszerettetni és megéreztetni a múlt ízét. Meg tudtam-e valósítani? Jól végeztem-e a feladatom? Markoltam-e sokat? A közepes képességű osztályban, úgy látszott, időnként túl sokat akartam. De a magvető elvére támaszkodva úgy gondolom, a magban, ha el van vetve, a csíra érlelődik. Nem mindegy a talaj sem. Termékenyebb földből gazdagabb termés lesz.

Az eredményt feladatlapok kitöltésével mértük le. Sok esetben érződött, hogy vannak ugyan ismeretek, de még érlelődniük kell. Az a rendszer azonban, amelyre az ének-zene tanterv és maga a helyi tanterv is felépül, segíti a készségek fejlődését, kialakulását, az érzésvilág gazdagodását.

Az óravázlat elkészítésének módja:

1. A témának megfelelő ismeretanyag gyűjtése, válogatása.
2. Konkretizálása, mi az, amit már tudnak a gyerekek, azaz mi van meg a hagyományos tanmenetben. Az új ismeretet hogyan tudom beépíteni a tanmenetbe, majd ennek összehasonlítása a NAT-ban megfogalmazottakkal.
3. A meglévő ismeretanyagot igyekszem bekapcsolni a Honismeret-életmód énekórai tanítási programjába.
4. Figyelembe veszem a koncentráció lehetőségeit a társórákkal, azaz a történelem-, rajz- és néprajzórákon elhangzóakkal az adott témakörön belül. Az egész folyamatot átfogja és átszövi, hogyan kapcsolhatom saját területünkhöz, borsodi népzenei örökségünkhöz.
5. Következik a konkrét óravázlat elkészítése. A vázlatban megtervezem a gyerekek füzetképét. Ezt fénymásolva

legtöbbször az óravázlatához csatolom. Avázlat végén megfogalmazom az ellenőrző kérdéseket, ami mindig konkrét kérdésből áll.

Ha szükséges, az óra után, átértékelve azt, értékelő megjegyzéseket teszek. Főleg, ha változtatni kell.

Szentesi Mária

6. osztály: Rajz

A NAT-ra való felkészülés legeredményesebb módja lehet a tanterv, illetve helyi tanterv készítése. Ha tetszik, ha nem, szembesülnünk kell a NAT új elemeivel - erre való kreatív önképzési forma lehet a tantervkészítés.

A feladatban annak újszerűsége izgatott: miben új? Új-e egyáltalán ez a program, hiszen magyar-rajz szakos nevelőként csaknem negyed százada végzem a történelmi-irodalmi-művészeti ismeretek összekapcsolását, egymásba építését. Nos, megítélésem szerint ez a lehetőség bővült ki, gazdagodott a honismeret, közvetlen lakóhelyünk történelmének feldolgozási lehetőségeivel a rajzórán.

Hogyan lehet az egyetemes, amagyar történelmet és a lakóhely történelmét összekapcsolni 12 éves gyermek szintjén? Nem könnyű. Életkori sajátosságai adottak, ugyanakkor az anyag bősége nagy csábításokat kínál. Erre utalnak tanmenetünk választható, illetve variálható feladatai. Racionális korlát az idő, a megszabott órakeret.

A feldolgozandó történelmi témakörök ismeretében megpróbáltam egyeztetni a MIT? KINEK? HOGYAN? szempontjait.

Tehát adjak:

- behatárolt, elvégezhető ismeretmennyiséget,
- a tanuló képességeinek megfelelő alkotó szabadságot,
- csoportos, illetve egyénre szabott megoldási lehetőségeket.

A MIT? kérdés tisztázása talán a legizgalmasabb feladat a rajztanár számára. Megkapja a történelmi, honismereti témát, s ehhez kell "kigondolnia" azokat a feladatokat, részfeladatokat, melyekről úgy gondolja, szakmailag helyénvaló, a tanulók életkorának, érdeklődési körének megfelel, s megvannak hozzá a megfelelő technikai eszközök - tehát "csak" meg kell valósítani.

Ilyenkor jelentkezik többnyire a bőség zavara (ez a jó), netán az egysíkú értelmezés veszélye. Motiváló tényező lesz a témaválasztásban a tanár személyisége - s a gyerekeké ugyancsak. Ezért is nagyon fontos, hogy ismerjük azokat, akik számára a programot tervezzük, összeállítjuk. A túl magasra állított mérce éppoly kedvet szegő lehet, mint az alacsonyra.

Tehát: behatárolt, elvégzendő ismeretmennyiséget adjunk, kerülve a maximalizálás csapdáját.

A KINEK? kérdésben a legfontosabb: megnyerni a tanulót az elvégzendő feladatokhoz. Érezze, hogy ő választ. Tapasztalja meg, milyen önállóan szóban feldolgozni egy adott témát, milyen a képi kifejezési lehetőségekkel. Ösztönözzük a változatos technikai feldolgozásokra, különösen, ha megvannak ennek tárgyi feltételei is.

Ha sikeres a munkavégzés, öröm az értékelés - kéri a gyerekek -, ha nem vagy kevésbé az, inkább félnek tőle. Ez mindenkor jelzésértékű a nevelő számára is.

A HOGYAN? tervezésében és kivitelezése folyamatában az adott iskola tárgyi lehetőségei, felszereltségi foka nagyban meghatározza a megtervezett munkát.

Szerencsésnek mondhatom magam, mivel iskolánk rendelkezik egy olyan történelmi szaktanteremmel, amely gazdag XIII-XX. századig terjedő néprajzi anyagával, makettekkel és eredeti tárgyakkal rendkívül megkönnyíti a tanítást. Igazi kincseshánya effajta munkálkodáshoz.

A másik potenciális segítő az effajta tanítási módszerhez a szakkönyvállomány, illetve ahol van, az iskolai könyvtár. Érdemi segítséget jelenthetnek a kulturális intézményekkel (pl. műv. ház, mozi), illetve társintézményekkel való személyi-tárgyi kooperációk is. És ki is kell használni az ezerirányú lehetőséget - éppen az eredményesség érdekében.

Az alkalmazott tanítási-tanulási módszerek közül az önálló forrásfeldolgozás, a tanulói kiselőadás megkívánja az ismeretek kézbe adását, azaz sokszorosítását. Az effajta segítségadás jelentős anyagi kiadás az iskola számára - szervezés, ha helyben meg lehet oldani.

A rajzórán alkalmazott technikai eljárások is nagymértékben függenek az iskola anyagi lehetőségeitől, főleg ha a szülők nem tudják vállalni az anyagi áldozatot.

Tehát a Hogyan?-ja munkánknak igazából ott kezdődik, ha felmérjük adott vagy kialakítható lehetőségeinket. Az adottakkal indulunk, és tudatosan fejlesztünk, gazdagítunk.

Az egyénre szabott téma és megoldási lehetőség mellett eredményesnek ítélem meg a kiscsoportos tevékenységet egy-egy téma variációinak feldolgozása kapcsán.

Legeredményesebb módszereink voltak: önálló történelmi forrásfeldolgozás, történelmi kiselőadások tartása, ténykiegészítések, pontos másolatok készítése (reprodukálás), képalpottság (produktív munka) egyéni fantázia segítségével, makettkészítés és modellezés, önálló tervezőmunka és kivitelezés.

Miben látom ezen módszerek eredményességét? Fejlesztették a tanulók önállóságát, hatottak érzelmeikre, nőtt a munkájuk iránti felelősségük, fejlődött lényeglátásuk és empátiás készségük, elmélyültek történelmi ismereteik, javultak rajzoldási készségeik.

Ez a gyermeki oldal.

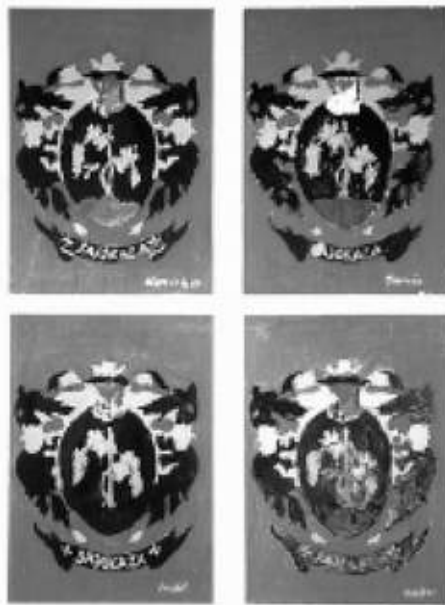
Nevelői részről: alkotó jellegű munkakapcsolatra ösztönözött (ének, néprajz, történelem vonatkozásában), önképzésre, igényességre, pontosságra kényszerített - különösen az idővel gazdálkodást illetően -, egy-egy téma sokoldalú megoldási lehetőségeinek megkeresésével kreativitásra sarkallt.

Mit csinálnék másképp?

- Még differenciáltabb feladatmegoldási lehetőséget biztosítanék kinek-kinek egy-egy téma kapcsán.
- Többirányú szemléltető anyag beszerzését oldanám meg (pl. videofilmek, reprodukciók, irodalmi forrásanyagok).
- Biztosítanám a többoldalú technikai-képzési lehetőségeket (műhelyjelleg).
- Több időt biztosítanék - igény szerint - egy-egy téma megoldására (variációk lehetősége).

László Erzsébet

SAJÓKAZAI ÁLTALÁNOS ISKOLA

Az iskola bemutatása

A sajókazi Általános Iskola egyike annak a hat iskolának, amelyek megalakították a Borsodi Kooperatív Iskolák Módszertani Műhelyét. Céljaink a közös innovatív fejlesztés, a NAT bevezetésére való felkészülés.

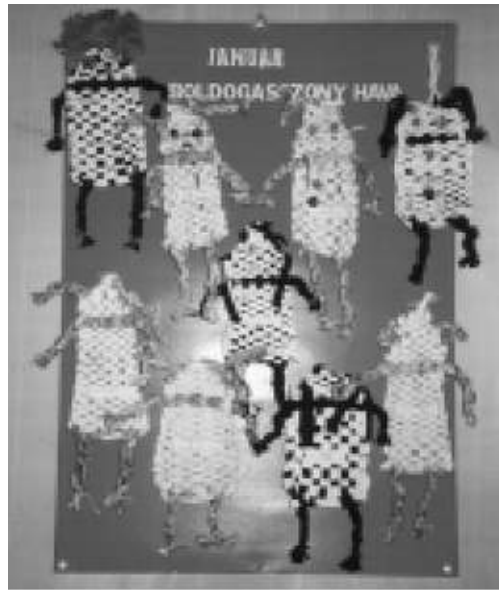
Sajókaza a Sajó völgyében, Kazincbarciktól 6 km-re fekvő település. Lakóinak száma 3200 fő. A lakosság jelentős része munkanélküli, a cigány kisebbség száma 1300 fő. Jelenleg 18 tanulócsoporthal működünk. A tanulók létszáma 360 fő, 40%-a hátrányos, 15%-a veszélyeztetett körülmények között él. Technikai berendezéseink elavultak, az önkormányzat gondjainkon sajnos nem tud segíteni. Az idén rákerültünk a hátrányos helyzetű települések listájára. A környező gyárak, üzemek, bányák bezárásával a szülők nagy része (a cigány lakosság szinte teljesen) munkanélkülivé vált. Így a szülői háztól anyagi segítséget nem remélhetünk, terheiken inkább csökkenteni szeretnénk.

A nehéz körülmények ellenére is megpróbálunk megragadni minden lehetőséget, hogy tanulóinknak a lehető legtöbbet tudjuk nyújtani. Sok a tehetséges diákunk is, ők igénylik a többletfeladatokat, szeretnénk új, a megszokottól eltérő formában dolgozni. Iskolánk pedagógusai rengeteg időt töltenek a diákokkal a tanórákon kívül is. A családok nehéz körülményei miatt a gyerekek szinte már csak az iskola által szervezett programokon keresztül jutnak ki a faluból (színház-, mozi-, múzeum-, kiállításlátogatás, kirándulások, túrák), illetve a szabadidős tevékenységeink nyújtanak számukra szórakozást. Éppen a fentiekből adódik, hogy jó kapcsolatot alakítottunk ki diákjainkkal, a szülői házzal is.

A 2. osztályos program

Az 1996-97-es tanévben kapcsolódtam be a Dózsa-féle Honismeret-életmód programba a 2. osztályommal. A tanmenetet a beszélgetés-, az olvasás-és a rajzóraakra terveztem. Fő hangsúlyt a szituációs helyzetek teremtésére és a tanulók tevékenykedtetésére fordítottam. A modern számítógépek, televíziós játékok korában merész dolognak tűnt, hogy a program bevezetésével a tevékenységi területünket a természetes anyagok felhasználásával készített gyermekjátékokkal és régi mesterségek megismerésével bővítjük.

A témák tervezésekor, megválasztásakor figyelembe vettem osztályom összetételét. A különböző életkori sajátosságok és fejlettségi szintek miatt nagyon sokat mérlegeltem, hogy mennyi az az ismeretanyag, amit képesek egy-egy órán befogadni, elvégezni.

A témákat a jeles napok köré csoportosítottam.

Ezáltal a tanulók megismerkedhettek a magyar nép jeles napjaival, mondókák, népi játékok segítettek a hagyományok felelevenítésében. A népi mesterségek fortélyaiiba adott betekintést a "kultúrház"rajzóra, melyet a Kultúrház vezetője és munkatársai segítettek.

Honismeret-életmódos napjainkon megváltozik az osztály képe. Az asztalokat úgy helyezzük el, mintha egy társalgóban lennénk. Előfordul, hogy erre a napra a könyvtárba vonulunk. A nap beszélgetéssel kezdődik, és olvasással folytatódik. Az olvasás anyagát úgy válogattam össze, hogy kapcsolódjék a témához, így nagyfokú eltérés, lemaradás nem tapasztalható a párhuzamos osztállyal szemben.

Az 1-3 téma a gyerekekhez legközelebb álló területeket öleli fel:

Otthon-család-szeretet.

A családról, rokonokról, rokoni kapcsolatról és ezek fontosságáról, értékéről beszélgettünk és teremtettünk szituációs, életszerű helyzeteket.

A tanulók megrajzolták a családfákat, amelynek megértéséhez 100 évet felölelő időszakot készítettek. Ezen bejelölték a maguk, a testvérük, szülei, nagy-és dédszülei korát. Ezeket szemlélve önállóan rájöttek, kinek hol a helye. A fa legöregebb része a dédszüelőké, legfiatalabb része pedig ők maguk. Érthetővé vált számukra, hogy az emberi életnek különböző szakaszai vannak.

A KOMA Kuratóriuma ösztöndíjjal támogatta a "Falusi gyermekek játékainak megismerése, dédszüleink, nagyszüleink korától napjainkig", a "Csuhebabától a Barbieig" kutatási tervünket. Ezáltal lehetőségünk nyílt anyagok vásárlására, ami munkánkat nagymértékbenmegkönnyítette.

Nemes emberi törekvés utazni, világot látni, az ismeretlent megismerni. De otthonról indulunk el! Mindenekelőtt meg kell ismernünk szűkebb hazánkat, szülőföldünket, mert csak így vehetjük birtokba az egész világot! A *Környezetünk-szülőföldünk-lakóhelyünk* témánál a "házunktól indulunk el, és a hazánk felé haladunk". A gyerekek dobozokból megragasztották, festették, csinosították a házukat. Az ajtó elé lábtörölt is szöttek. A házból falut alakítottak ki. A falut elhelyeztük a megyében, az országban, Európában.

Utolsó három témánk: *Ünnepek, népi mesterségek, fafaragás, kézműves mesterségek*. Ezeknél a témáknál a tanulóknak már előzetes ismereteik vannak, hiszen a Szanticskán tett kirándulás után beszéltek meg őket.

A honismeret-életmódos napokra nagyon várnak a gyerekek. Aktívan részt vesznek az előzetes gyűjtőmunkában, szívesen járnak búvárkodni a könyvtárba. A mesterségek különösen megragadták őket. Kérésükre látogattunk el a helyi fafaragóhoz. Kosárfonást néztünk, pásztorművészkedtünk a Csüre terején. Itt készítettük el fapólyásainkat. Gyökérből, gallyból formáltuk, faragtuk a pólyásfejet, testet, majd az iskolában haját ragasztottunk neki kőcbófonárból, és bepólyáltuk vászonba.

Egész éves munkánk során a gyerekek olyan ismeretekhez jutottak, amelyeket csak a honismereten belül kaphattak meg. Ezek a napok szinte lelassítják a mindig rohanó gyermeket, pedagógust. Nyugodtabb légkör uralkodik az osztályban. Ilyenkor mindenre van idő. A teremben elhelyezett munkadarabok emlékeztetik őket az előző foglalkozásokra.

A gyerekek gyönyörködnek munkáikban. Szinte mindegyik valamilyen élményhez kapcsolódik. Ha nem fejeznek be valamit, szünetekben szívesen előveszik, és csinosítják, díszítgetik.

Úgy érzem, munkánkat megfelelő színvonalon végezzük, s ebben nagy segítségünkre volt a Kultúrház vezetője, dolgozói, a programvezető kartársnő és a különböző műhelykurzusok.

A Dózsa-féle program olyan irányt mutatott, amely pedagógusnak, gyermeknek egyaránt örömteli kutatást, együtt játszást eredményezett.

Mester Zsoltné

Tapasztalataink

Habár a helyi program csak pár tantárgyat ölel fel, rengeteg szállal kapcsolódik az irodalomhoz, zenéhez, földrajzhoz, technikához. Ez egyben jelzi is a további lehetőségeket. Szeretnénk új osztályokat és tantárgyakat is bevonni a programba.

Most nem akarjuk részletezni, felsorolni minden évfolyam minden tantárgyának témáit, ezért csak egyet-egyet ragadunk ki. Jelenleg rendelkezünk az összevont tanmenetekkel, a teljes tanévre az eddig megtartott órák részletes óraterveivel, ehhez mellékelve a szükséges forrásanyagot.

Programunk a még jelenleg érvényben lévő tantervhez igazodik, de már a NAT szellemében készült. Ha a NAT bevezetésre kerül, át kell majd formálni, alakítani kell rajta. Felhasználhatjuk tapasztalainkat, tanulhatunk hibáinkból.

Nem tagadjuk, hogy voltak nehézségeink. Nekünk, tanároknak sokkal jobban figyelniük kell egymás munkájára, mint eddig. Függenek egymástól: ha valamit az egyikünk nem tanít meg, másikunk nem tud rá építeni. Együtt kell dolgoznunk, így mélyebben belelátunk kollégáink munkájába, ezáltal jobban becsüljük is azt. Nem volt könnyű dolgunk a tanórák tervezésekor, a felkészüléskor sem. Ezek a dolgok nincsenek benne a tankönyvben, számtalan helyről kell összeszedni a tanár és a tanulók anyagát. Folyamatosan újat kell produkálnunk, nekünk is rengeteget kell tanulnunk, meg kell újulnunk szemléletben, módszerekben egyaránt. Azt sem mondhatom, hogy programunkhoz nem kell semmilyen anyagi erőforrás, habár elsősorban nem az anyagiaktól függ a megvalósítása, hanem az emberi tényezőktől.

Minket ebben a tanévben a KOMA és a Soros Alapítvány támogatott.

A nehézségek ellenére sikeresnek érezzük az évet. Sokat jelent, hogy tagjai vagyunk a Borsodi Műhelynek, együtt dolgozunk más iskolákkal, tapasztalatokat cserélünk, megismerjük az ott folyó munkát.

Diákjaink nagyon szeretik, élvezik ezt az oktatási formát. Kezdeményezően, tevékenyen vesznek részt a foglalkozásokon. Érdeklő őket lakóhelyük és a megye történelme, néprajza, szokásai. Lelkesen kutatnak, szívesen vállalnak gyűjtőmunkát, beszélgetnek a falu idősebbjeivel, boldogan viszik haza a néprajzfoglalkozáson készített tárgyakat. Fogékonyak az újra, szeretik, várják az órákat. Az ő igényük az, hogy jövőre is folytatódjék ez a tevékenység. A sikert mi sem bizonyítja jobban, mint hogy újabb osztályok jelentkeztek, amelyek szeretnének bekapcsolódni a programba.

Terveink az 1997-98-as tanévre

Szeretnénk folytatni a megkezdett munkát. Talán be tudjuk fejezni a megkezdett gyűjtőmunkát, hiszen a helytörténeti, honismereti módszertani anyagot össze kell gyűjteni, rendszerezni kell, hogy bárki tudjon belőle dolgozni. Szeretnénk befejezni óraterveink elkészítését minden évfolyamon.

Új osztályokat akarunk bekapcsolni a programba. (Alsó tagozatban felmenő rendszerben dolgozánk.) Az értékelési rendszer kidolgozása is várat még magára.

Van új tervünk is. Az Emberismeret területéhez kapcsolnánk egy helyi Illemtan programot. Ezt az osztályfőnöki órák anyagába illesztenénk be havi egy alkalommal, és három felső tagozatos osztályban próbálnánk ki. A NAT bevezetése után ez a helyi program az emberismeret tantárgyban kapna helyet.

Kiss Éva programvezető

A néprajzi műhely munkájáról

A néprajzi órák oktatása a Művelődési Házban már többéves múltra tekint vissza. Harmadik éve folyik az alsós osztályokban olyan kézműves tevékenység oktatása, amely a kismesterségek alapfogásainak elsajátíttatását készíti elő. Az 1993 őszén elkezdett munka a Művelődési Házban elsősorban az alsós tanulókat célozta meg. A tanítási órák keretében minden hónap 2 rajzóráját az osztályok nálunk töltötték. Az első időkből még tudatos, előrevetített program nélkül, kezűgyességüket, látásmódjukat fejlesztő foglalkozásokat szerveztünk az adott időszak aktualitását figyelembe véve.

Így állt össze 1997 szeptemberére a következő kézműves naptár:

Szeptember Szent Mihály hava - termésfigurák

1. o. Dióhéj állatok
2. o. Csutkafigurák
3. o. Raffiababák
4. o. Csuhémberek
6. o. Rongybábuk
7. o. Csuhéboszorkák és angyalok

Október Mindszent hava - hangszerek

1. o. Pengetős dió és kórhegedű
2. o. Bodzaxilofon
3. o. Körtecsörgő
4. o. Pánsíp bodzából
6. o. Fűzfacsörgő
7. o. Kosárfenek

November Szent András hava - fazekasmunkák, adventi előkészületek

1. o. Háziállatok - tyúkanyó és kacsa
2. o. Figurális, ember alakú gyertyatartó
3. o. Füles gyertyatartó
4. o. Függeszthető adventi csokor gúzsából és raffiából
6. o. Asztali adventi csokor
7. o. Folt-on-folt koszorú - adventi ajtódísz

December Karácsony hava - betlehemesek és karácsonyfa díszek

1. o. Papírbetlehemes
2. o. Agyagcsillagok, hold és nap fenyődíszek
3. o. Kúpábok-csillagvívők
4. o. Origami betlehemes
6. o. Origami karácsonyfadíszek: csengő és doboz
7. o. Karácsonyfadísz - svédcsillag

Január Boldogasszony hava - szöttek és fonatok

1. o. Babaszőnyeg
2. o. Szövött baba
3. o. Fonatok, körmönfonás
4. o. Kéziszövés, körmönszövés
6. o. Szövés kártyával
7. o. Szövés madzagszövőn

Február Bőjtelő hava - maszkok, maskarázás

1. o. Medveálarc papírból
2. o. Tűzokádó sárkány kartonból és krepp-papírból
3. o. "Bohóc a falon" fali dísz farsangi bábra
4. o. Papírmásé álarc
6. o. Busó álarc
7. o. Agyagmaszk

Március Bőjtmás hava - húsvét előtti és a nemzeti ünnep

1. o. Kokárda filckorongokból
2. o. Kiszebáb
3. o. Kokárda varrása nemzetiszín szalagból
4. o. Origami kokárda
6. o. Tojásfestés berzseléssel
7. o. Tojásfestés viaszolással

Április Szent György hava - tojás

1. o. Tavaszi díszek az ablakunkban (madár, lepke)
2. o. Tyúkanyó kifújt tojásból
3. o. Kakasok kifújt tojásból
4. o. Keljfeljancsi kifújt tojásból
6. o. Állat alakú (madaras) tálak - fazekasság
7. o. Szent György és a sárkány - fazekasság

Május Pünkösöd hava - gypjű

1. o. Nemez poháralátét
2. o. Emberarcú nemezkép vagy nemezbaba
3. o. Nemezlabda
4. o. Nemeztarsoly
6. o. Szűrrátétek
7. o. Fedeles nemeztarsoly

Június Szent Iván hava - játszó

Szabadtéri játékok és táncház
Kiállítás az elkészült munkákból

Milyen feladatokat vállaltunk négy évvel ezelőtt? az identitás erősítését; családi, nemzeti, tájlevegű hagyományok őrzését; növendékeink tradícióiszteleetének kialakítását.

Ahogy a természetben örök körforgásban élünk, ezen az éghajlaton a tavasz, nyár, ősz, tél örökös megújulásában, így legkézenfekvőbbnek az látszott, ha ezeken az órákon is ezt a természeti törvényt követjük. Így mindig időszerűen beszélgethetünk a hétköznapok hátgörnyesztő munkáiról és az ünnepek megtartó erejéről.

A Művelődési Ház dolgozói: két munkatársam és jómagam leginkább azon munkálkodunk, hogy tudatosítsuk: a parasztember a környezettel szerves egységben élt, tiszteletben tartotta annak törvényeit. Úgy alakította az őt körülvevő anyagokból otthonát, használati tárgyait, hogy a természeti világ rendjét soha nem borította fel.

Úgy kell bővítenünk a tanulók ismereteit, hogy a látás-gondolkodás cselekvő egységét megőrizzük. Kerüljük el a hulladék, szemét óriási termelését. Az újrahasznosítás elve számunkra az egyik legfontosabb szempont lett.

Ezeknek az óráknak nagyon sok az előkészületi idejük. Minden órához el kellett készíteni saját terveink alapján a mintadarabot, pontosan ismerve az osztályok munkaidejét, hagyni időt a történeti, helytörténeti beszélgetésekre, szokások felelevenítésére, élmények feldolgozására. Az órák előtt pontosan kiszámolni a felhasználandó anyag mennyiségét, személyre szólóan előkészíteni, sablonokat vágni, ragasztót beáztatni, felvetni a fonalakat stb.

Úgy hiszem, az iskolák "futószalagján" egy-egy szakos tanárnak nincs ennyi ideje a foglalkozásokat előkészíteni, energiája a percnyi pontossággal kiszámított elméleti és gyakorlati tudás átadására, úgyhogy erre specializálódott, szakosodott tanárok még kevesen vagyunk az országban.

Pedagógiai módszereim egyszerűek, de az átlag tanítási órákhoz képest kissé színesebbek: ötvözni kell a társadalomtudományi (életmód, emberismeret, szokások meghatározó szerepe a közösség életében, a vallás és a népelet szerves egysége) és a művészeti tudásanyagot olyan kreatív kézműves tevékenységgel, amely során a 7-13 éves tanuló hasznos és szép tárgyat készíthet az összefüggések ismeretében. Az óra eleji és végi számonkérések frontális osztálymunka szintjén maradtak. Az elkészített tárgyak hordozzák majd a tanulók számára a tudásanyagot, s valahol másutt olvasva vagy otthon beszélgetve mélyebben bevésődik ez az ismeret, mintsem gondolnánk. Az órákon a gyerekek gyakran szembesültek magukkal, kitartásukkal, értékeikkel, hibáikkal. De egyre jobban tudatosul bennük, hogy a naptári forduló és jeles napok a közösség létét könnyítették, a régiek közösségtudatát erősítették.

H. Petkovics Katalin

ÚJVÁROSI ÁLTALÁNOS ISKOLA

Iskolánk Kazincbarcika legrégebbi iskolája, 1954-től működik. Tanulólétszámunk az utóbbi öt évben 400 körül mozog. Évfolyamonként két osztály tanul 22-25 fős átlaglétszámokkal. Az egyik szakosított tantervű ritmikus sportgimnasztika osztály (csak lányokkal), a másik a körzetből beiratott tanulókból áll. Itt vegyes az összetétel, fiúk-lányok aránya változó, inkább a fiúk javára tolódik el.

Tantestületünk 28 fős, felkészült szaktanárok tanítják a felső tagozaton az egyes tantárgyakat. Alsó tagozaton is van áttanítás az egyes osztályok között, pl. a művészeti tárgyak (rajz, ének), valamint a testnevelés. Többségünk 10-20 évnél is hosszabb ideje van a pedagógus pályán, kellő tapasztalattal rendelkezik, fogékony az újra, továbbképzésekkel újítjuk fel korábbi

ismereteinket.

Néhányan innovatív szemlélettel rendelkezvén, a pályázati lehetőségekkel élve részt veszünk kísérletekben, alternatív programokkal dolgozunk. Ilyen pl. az alsó tagozatos mentálhigiénés személyiségfejlesztő, ún. MENTA-program, melyet 1995 szeptemberében kísérletképpen vezettünk be iskolánkban. Jelenleg a 2. osztálynál tartunk.

A másik tanítási program a *Honismeret-életmód*, melyet 1996 őszétől tanítunk - nagyon jó tapasztalatokat szerezve a tanév során. 1996 februárjában a II. Honismereti Konferencián ismerhettük meg a Dózsa-programot. Itt nyílt alkalmunk, hogy a videós tanítási óráreszleteken keresztül meggyőződjünk az integrált tanítás fontosságáról. Módszertani segítőként a program elindítója, Kissné Király Piroska tartott egy munkaközösségi foglalkozásunkon beszámolót arról, hogyan lehet más iskolákban is alkalmazni a náluk kísérletképpen működő tanítási programot. Így vezettük be 1996 szeptemberében a Dózsa-programot a 2., 3., 4. és 6. osztályokban.

Alsó tagozaton a javasolt tematikát részben átdolgoztuk - módosítottuk a meglévő ismeretek birtokában, valamint a tanórai aktualitásokat figyelembe véve. (Pl. karácsonykor a Népszokások témakört dolgoztuk fel magyarórákon. Kiegészítő tárgy a környezetismeret. Rejtett tantárgy a rajz, ének és technika.)

A 6. osztályban a témák feldolgozása a történelem és rajz tárgyak teljes adaptációjával történik. Jövőre szeretnénk a kapcsolódó osztályok számát növelni!

A kidolgozott és átadott módszertani anyag nagymértékben segítette kísérleti munkánkat. Ez a koncepció ma 6 iskola műhelyének egyesülésével, a Borsodi Kooperatív Iskolák módszertani kurzusain fejlődik tovább, ahol egymásnak átadjuk tapasztalatainkat.

A tanítási módszer átadása műhelymunkában folyik, melyet a Soros Alapítvány és a KOMA támogat anyagi eszközökkel. Erkölcsi támogatóink: a Magyar Pedagógiai Társaság, az Országos Közoktatási Intézet és a Művelődési és Közoktatási Minisztérium szakemberei.

1997 áprilisában a III. Helytörténeti Konferencián nyílt lehetőség a műhelyek bemutatkozására, amit szakmai kiállítással kötöttünk egybe; beszámolhattunk munkánkról a megjelenteknek, felkeltve további érdeklődésüket.

Hüséné Sinyei Erzsébet programvezető

A 2. osztályban folyó honismereti-életmód Dózsa-program adaptációja

1. osztályban indítottam az 1995-96-os tanévben egy ún. MENTA programot, amely kisgyermekkorai személyiségfejlesztés részprogramjaként működött. Az iskolába lépő gyermekek átmeneti nehézségeit csökkenteni igyekvő mentálhigiénés szemlélet volt a kísérlet elindításának motívuma. A MENTA-óra keretében juthattak kis elsőseim az önismeret, egymás megismerése mellett bizonyos erkölcsi, biológiai ismeretekhez, szokásokhoz.

Játékos keretek között komoly és hasznos fejlesztést értem el velük az év végére. A heterogén összetételű, 27 fős csoport aktívan élte meg a közösségi szerveződés kezdeti fokát. A tanórán folyó testi-lelki nevelés ráhatásain túl a tanórán kívüli gyakori együttlétek voltak azok a tevékenységi formák, melyek edzették önbizalmukat, fejlesztették önismeretüket, a család, az óvodai és iskolai közösség mint társadalmi háttér erősítésével. (Közös születésnap, kirándulás, együtt, egymásért akciók.)

A mentálhigiénés elemek (ellazulás, relaxálás, vizualizálás) kimondottan jó hatással voltak a mentális egészségük védelmére. A kívánt hatások év végére létrejöttek és folytatást kívántak. Így csatlakoztam ahhoz a programhoz, amely a kazincbarcikai Dózsa Műhely mintájára *Honismeret-életmód* címmel indult be 1996 szeptemberében (Újvárosi Általános Iskola). A csatlakozás célja: a kísérletnek jól bevált Dózsa-program kellően illeszkedik a NAT Ember és társadalom műveltségterületeihez (irodalom, történelem, helytörténet).

MIT, MIBŐL, HOGYAN?

Ezek a főbb kérdéscsoportok, melyek összefoglalják a program lényegét.

MIT? A NAT Ember és társadalom műveltségterületen belül előírt általános fejlesztési követelményeket figyelembe véve 2. osztályos szinten a következő témacsoportot öleltem fel.

Emberismeret-önismeret

Ez a kiindulási alap 1. osztályban, mellyel foglalkoztunk a MENTA-óra keretén belül, *Ilyennek születtem - ilyen vagyok...* címmel. Erre épül a *család* mint elsődleges mentálhigiénés közösség. Ez ugyancsak a MENTA-óra anyaga, melyre nagyon jól lehetett építeni a Dózsa-program *Család* témakörét. Ezzel foglalkoztunk szeptember hónapban. A magyar irodalom és környezetismereti órák anyaga nagyon jól illeszkedett a témakör fejezetéhez, valamint a *Mentalapozóban* 1. osztályban elkezdett családdal kapcsolatos ismeretek elmélyítését szolgálta.

A *családfa* új fogalomként jelentkezett, s segítette a gyerekeket a rokoni kapcsolatok jobb megértésében. Jól kapcsolható e témakörhöz a rajz- és technikaórák anyaga is.

Októberben az *Ember és természetismeret* műveltségterület fejlesztési követelményei érvényesültek azáltal, hogy a *lakóhelyismeret*, a szülőföld megismerése került előtérbe. Jó alkalom nyílt a természeti környezet, a felszín, a víz, a levegő tulajdonságainak megfigyelésére a *billatári 2 napos kiránduláson*, október végén, szülők aktív közreműködésével, csodálatos őszi környezetben. A kínálkozó tanítási anyagot természetközelségben dolgoztuk fel, csoportos munkában. Előzőleg, a hónap során a kapcsolódó magyar irodalmi, környezeti anyagot átcsoportosítva teljes mértékben fel lehetett dolgozni. Előzetes térképismerettel megismertük a lakóhely, megye, ország fogalmait, s elősegítettem a térbeli tájékozódást is.

A normál tananyagban is volt már korábban *országismeret*, mert az 1. osztályos írástanítás befejezéseként a gyerekek rögzítették az írásfüzetben: A mi hazánk Magyarország - fővárosa Budapest, és kiszínezték Magyarország térképét a nagy térkép alapján. Most újra elövtük, értelmeztük, kiegészítettük ezt a lapot, és rögzítve a tanultakat, a gyerekek beragasztották a gyűjtőfüzetbe.

E honismereti órák fő célja a tapasztalatgyűjtés, a folyamatos és irányított megfigyelések, az élet tisztelete, a természet épségének, szépségének megvédése iránti igény és a pozitív beállítódás mint fejlesztési követelmény volt.

Novemberben eltértem a Dózsa-program támaszajánlatától, mivel a tankönyveimből adódó témák időszerűsége a *régi népszokások*, a falusi ember téli elfoglaltságai adták a lehetőséget a további anyagok feldolgozására. A november az *egészség hónapja*, az egészséges életmód, a hagyományörzés jegyében zajlott.

Említést tettünk a régi foglalkozások nevének meghonosodásáról, valamint a jeles névnapok (Erzsébet, Katalin, András) megünneplésének szokásával bővítettük a hónapban tanultakat. A Kalendárium szintjén feldolgozott ismereteket a tanulók írásban (tollbamondással, másolással), illusztrációkkal tarkítva rögzítették az írásfüzetükbe, ezzel segítve a magyar nyelv helyes használatát (pl. becézett névalakok, új kifejezések helyesírása).

A népszokások közül a *fonóház* elevenedett meg, ahol jó hangulatban sajátították el a szövés-fonás alapjait (zeneszó, csoportos és páros munkaformák).

Decemberben folytatódott a népszokások, hagyományok ápolása, az advent-Mikulás-lucázás-karácsonyvárás hangulatával. Ezekre az órákra is a tevékenységek sokszínűsége, ötletgazdagsága jellemző. A művészetek ismerete a NAT fontos műveltségterületeként a technika, rajz, ének, tánc, dráma elemeivel gazdagodott, a népdalok, népszokások, ünnepek dalai tantervi anyag figyelembevételével. A művészi élményt a gyerekek rajzok és síkbábok, valamint egyszerű dísz tárgyak elkészítésében szerezték meg.

Januárban: *Visszatekintés a múltba*. Őseink, elődeink életével ismerkedtünk, foglalkozásuk, életmódjuk kapcsán. Jó szolgálatot tett a Honfoglalás című film megtekintése: utalt a több mint ezeréves múltra, a törzsi nemzetségek, vérszerződés kapcsán idézve az emlékeket. Láttatta, hogyan érkeztek őseink a Kárpát-medencébe, a mai haza területére. A tanulók megcsodálhatták a szép tájakat, őseink viseletét, s betekintést nyertek életmódjukba, amiből következtetni lehet a foglalkozásukra is (állattartás, pásztorkodás stb.). E látványból kiindulva könyvekből szereztünk több ismeretet. Képek, legendák, krónikák, mondák erősítették az ábrázoláshoz szükséges látvány befogadását. Maga az alkotás (rajz-, technikaórákon) így nem jelentett nehézséget.

Februárban: *falukép a Sajó-völgyében*. A letelepedő elődök életmódja kapcsán az alsóbarcikai parasztházak jellegzetes szerkezetét figyelhettük meg egy tanulmányi séta során, melyen az osztály egyharmada vett részt. A másik része két csoportban az előzetesen feldolgozott ismeretek alapján készítette el a maga honfoglaláskori emlékét a bőrdísz-műves és kosárfonó műhelyekben, a faluhoz közel eső Gyermek Házában.

Ennek folytatása márciusban a másik felosztásban tett tanulmányi séta volt, valamint a kerámiaműhelyben az első csoport is elkészíthette a tanulmányi séta során látott háziállatok agyagfiguráit. Így mindenki érdeklődésének megfelelően alkothatott, s a tanulmányi sétán látottak feldolgozása is könnyebb volt kevesebb tanulóval.

Áprilisban: a *néprajzi kapcsolatok ápolása* ként könyvtárba látogattunk, ahol a rimaszombati néprajzkutató, Liszka József munkásságával ismerkedhettek a gyerekek.

Májusban: a *Putnoki Tájház* megtekintésére került sor. Az utolsó téma feldolgozása, a tanulmányi kirándulás keretében igazi élménnyel zárta a 2. osztályos honismereti óráinkat.

MIBŐL TANÍTOK?

Nagyfelmérés rendszerrel tanítok a *Tolnainés-tankönyvcsaláddal*. Volt alkalmam a 4 év teljes anyagát átlátni, s megtapasztalni e TK-család személyiségformáló hatását is. Ezért is mertem vállalni a részvételt a *Honismeret-életmód* programban, mert témái jól integrálhatók a tananyagba.

Szerencsémre az ebben az évben megrendelt *Mindennapok csodái* című (környezetismeret, rajz, technika tantárgyra épülő) tankönyv szervesen kapcsolható a kiemelt témakörökhöz: kiegészítve az előzőekben tárgyalt ismereteket. Így majdnem teljes integritásban haladhatok a feldolgozott tananyagban, melynek végállomásai a *honismereti órák*.

A tanulók is érzik az átjárhatóságot, így már nem csodálkoznak, ha nem a megszokott magyar (olvasás, írás) szisztemával haladunk, hanem több könyvből is dolgozunk egyszerre. Szót kell ejtenem a *Mentalapozónkról*, melybe a gyűjtőmunkánk során behozott képeket, újságcikkeket, képeslapokat, fényképeket rendezgetjük, ragasztgatjuk. Ezeket kiegészítjük szövegrészekkel, rajzokkal. Így válik a feldolgozott szöveg és ismeretanyag rögzített formájúvá. *Vagyis mi magunk írjuk, és nem fordítva - könyvből tanuljuk az ismereteket.*

Többször átlapozva ismételjük a tanultakat, s ha valami újat hallunk, vagy gyűjtenek tanulóim, ismét bővíthetik információikat...

HOGYAN DOLGOZTUNK A HONISMERETÉLETMÓD ÓRÁKON?

Az élményszerző hatás vitathatatlan. A másság, a kötetlenebb tanítási forma, az újdonság határozza meg a tanítási órákat. A gyerekek motiváltak, felszabadultak, készségesek, és figyelmük is jobban leköthető, mint a szokványos óravázetések alkalmával.

A *feldolgozás formáiról*: témától függően a *frontális foglalkozásokon* keresztül *csoportos munkaforma*, *páros*, illetve *egyéni munka* folyik. Az egyik munkaformából a másikba való átvitel is könnyen megy már, hiszen kialakult az osztályban való helyhez kötődés az egyes munkák végzése során. Négy csoportra van lehetőség a padok átrendezésével. *Fonóházi hangulata* van a *kispadokon* végzett munkának, vagy *beszélgetésekre*, *dramatizálásra* nyílik alkalom az ún. "körbenülő" átcsoportosítással.

A zenei aláfestés szinte alapja a manipulatív tevékenységeknek, melyek lehetnek: írás másolással; rajzolás-festés, ragasztás; szövegs, fonás, ami már mechanikusan megy. Így oldottabb a légkör, sokkal több a sikerélmény, és derű járja át az órákat, ami

természetesen fokozza a tanulók aktivitását.

Az iskolából kilépve: a Gyermek háza, gyermekkönyvtár, falunéző sétá, Billatáró, putnoki kirándulások is sokkal hatékonyabb tanítási formák, mint a hagyományos és osztályteremben megtartott ismeretszerző órák.

A honismereti órák sikere vitathatatlan a gyerekek, pedagógusok és szülők körében.

2. OSZTÁLY: TÉMALAP

Téma	Képi, tárgyi megjelenítés	Ének-zene Tánc-dráma	Egyéb újszerűség
1. Család	Mentalapozó „Családfa”	„Este jó...” A vers megzenésített változata mozgással	1. osztályos MENTA órára építve
2. Szülőföld	Gyűjtőmunka Festés Kiállításrendezés	Irodalmi műsor „Sün Balázs” dramatikus feldolgozás	Kétnapos kirándulás Billatúrón, ismerkedés az élőtermészettel
3. Népszokás I. Fonóház	Szöveg szövekerettel, 3-as fonás pamutból, kukorica- csuheből	„Sej-haj fonóba” Kántalók. Téli falusi szokások bemutatása	Fonóházi hangulat
4. Népszokás II. Ünnepkör	Angyalka (ujjbáb) Dióhéj gyertya	Karácsonyi versek megzenésített változatai	Iskolai ünnepély Műsor
5. Honfoglalás	Élményrajzok a látottak alapján	Zenehallgatás A film zenéje P-mobil: Honfoglalás c. kazettája	Filmvetítés Egressy B. Műv. k.
6-7. Falukép Alsóbarcikai házak	Népi gyermekjátékok gyékényből	Falusi hangverseny c. dal eljátszása	Tanulmányi séta Gyermekek háza
8. Liszka Józsefmeseíró	Meseposztó	Egyszer egy királyfi c. daljátékával együtt Dalok a foglalkozások köréből	Gyermekkönyvtár- megismerése
9. Putnoki Tájház	Élményrajz	— Megismerni a kanászt — A juhásznak — Hallod-e te kis kovács — Sej, haj fonóba	Tanulmányi kirándulás a Gömöri Múzeumba

Hűséné Sinyei Erzsébet

4. OSZTÁLY

Főtantárgy: Magyar

Kiegészítő tantárgy: Környezetismeret

Rejtett tantárgy: Rajz Technika Ének

Múlt nélkül nincs jelen és nincs jövő. Múltunkat ismerni kötelességünk, tudnunk kell, hová nyúlnak vissza gyökereink. Gyökerek után kutatni szép és nehéz feladat. Mindig rejt újabb és újabb érdekességeket. Negyedik osztályommal próbáljuk szűkebb környezetünk, Kazincbarcika és környékének régmúlt érdekességeit, nagyjait megismerni. Főtárgyként a magyar irodalmat választottam, mivel ez nyújt leginkább teret az irodalmi, történelmi, néprajzi kapcsolódásokhoz.

Legfontosabb feladat mindig a gyűjtőmunka volt számunkra. Mert a felfedezés, amit a gyerek önmaga végez, értékét tekintve óriási, tudása mélyebb, tartalmasabb lesz. Az óra keretén belül múzeumlátogatásokat is végeztünk, ezáltal a tanulók közelebb kerültek a valós élethez, szemléletesebben szereztek ismereteket.

Az elkövetkezendő történelemtanulás megalapozására több Sajó menti mondát dolgoztunk fel, ezeken keresztül ismerkedtünk meg nagyjainkkal, cselekedeteikkel, életmódjukkal. A meseszerű feldolgozás élményszerűvé, eljátszása hitelesebbé tette a történetet. S, hogy az ismeretszerzés még mélyebb, sokoldalúbb legyen, a magyar irodalmat mint főtantárgyat rejtett tantárgyakkal: technikával, rajzzal, környezetismerettel és énekkel egészítettem ki. Így a magyarórán frissen megszerzett új ismeret azonnal teljessé lehetett tenni rajzzal, énekkel, manipulatív tevékenységgel, esetleg térképen való tájékozódással is. Így vált komplexszé a honismeret. Megismertük például egy mondán keresztül Rákóczi Ferencet, térképen megkerestük azokat

a helyeket, ahol megfordult, kurucnótát tanultunk, és lerajzoltunk egy kuruc-labanc csatajelenetet. Több oldalról közelíthető meg egy téma, ha a rejtett tárgyak keretén belül kiegészítjük a főtantárgy témáját.

A honismeretórák fontos szerepet játszanak az olvasóvá nevelésben. Gyűjtőmunkánk során a tanulók könyvtárlátogatóvá válnak, ismeretszerzéseikhez sokat olvasnak. Ezen komplex órákon jobban megismerik szülőhelyüket és környezetüket, megtanulják tisztelni, becsülni ezek értékeit, hagyományait.

4. OSZTÁLY: HONISMERETÉLETMÓD TÉMAJAVASLATOK

1. Múzeumlátogatás - Herman Ottó Múzeum, Miskolc
 2. Nemzeti jelképeink
 3. Kuruckori emlékhelyek Borsodban
 4. Karácsonyi népszokások Borsodban
 5. Egressy testvérek: Egressy Béni és Egressy Gábor
 6. Kazinczy Ferenc és Borsod A nyelvújítás emlékei
 7. Az 1848-as szabadságharc megyénkben
 8. A XIX. sz. végi és XX. sz. eleji emberek életmódja Borsodban Bányászat a környékünkön
 9. Paraszti életmód, néprajzi hagyományok Sajóközépsőn, Barcikán és a térségi kistelepüléseken
4. OSZTÁLY: TANTERVLAP 1.

Óra címe Rákóczi György Borsod vármegye I. főispánja Látogatás a Herman Ottó Múzeumban Miskolcon

Törzsanyag A haza minden előtt

Helyi tanterv Magyar nyelv és irodalom; Ember és társadalom

Rejtett tantárgy Rajz: Magyarország címere Kazincbarcika címere

Technika: A honfoglaló magyarok életéből egy tárgy el készítése a múzeumlátogatás alapján emlékezetből

Környezetismeret: Tájékozódás Magyarország megyéinek térképén

Fejlesztési követelmények

Képesség, készség:

- Tájékozódás térképén
- Szövegalkotás ismert adatok, tények felhasználásával
- Olvasási készség fejlesztése
- Lényegkiemelés
- Képzelőerő fejlesztése
- Kéz ügyesség fejlesztése
- Rajzkészség fejlesztése
- Emlékezőképesség fejlesztése

Módszerek, eszközök:

- Múzeumlátogatás, szemléltetés, felolvasás, térkép, rajzolás, bemutatás
- Merényi J.: *Szülőföldünk Észak-Magyarország*
- Besnyő M.: *Történetek a középkorból*
- Dr. Sági V.: *Edelény múltjáról*
- Papp A.: *Ismerkedjünk Kazincbarcikával*
- Péter K.: *Eszterházi Miklós*
- Nagy L.: *A "bibliás"órálló fejedelem*
- *Megyekönyv*
- *Magyar nemzet története I. (1895)*
- *Magyar történelem gyerekeknek*
- László Gy.: *A honfoglaló magyar nép élete*
- Fodor I.: *Verecke híres útjain*
- Lengyel D.: *Régi magyar mondák*
- Hanák P.: *Egy évezred*
- Glatz F.: *Magyarok a Kárpát-medencében*

Célok, feladatok

- Ismerje meg a Herman O. Múzeum kiállítási anyagát
- Ismerje meg Borsod vármegye címerének kialakulását
- Tudja, hogy Borsod vármegye I. főispánja I. Rákóczi György volt
- Tudja, mikor volt az edelényi csata
- Ismerje városa címerét
- Ismerkedjen meg a magyarok honfoglaló útjával
- Legyen tájékozott őseink életéről, életmódjáról

Kulcsfogalmak

- vármegye, edelényi csata, hajdúk, hajdúvárosok, művészetek, honfoglalás

Bodnár Béláné

Angol nyelv a Honismeret-életmód programban

Célja: a program keretében az irodalomórákhoz szervesen kapcsolódva, az ott tanulmányozott témák angol nyelvű feldolgozása. A feldolgozás során mindig szóba kerül egy-egy olyan társalgási téma (pl. városi élet-vidéki élet, lakóhelyünk nevezetességei, iskolai élet), amely szerepel a NAT Élő idegen nyelv 8. évfolyam végi követelményeiben a témakörök közt.

A 7. osztályban a szavak, kifejezések gyűjtésével, ezek használatával, mondatba foglalásával készítenénk fel a gyerekeket, illetve megismerkednének magával a témakörrel. A 8. osztályban kerülne sor az előző évben elsajátított szóanyag segítségével a téma kidolgozására és bővítésére.

Ez a program nemcsak arra adna lehetőséget, hogy a gyerekek tudjanak idegen nyelven beszélni szülőföldjükről, megyéjükéről, városukról, hanem azok bemutatása során olyan témaköröket dolgoznak fel, amelyek segítségével a 8. osztály végén megpróbálkozhatnak az alapfokú nyelvvizsgálóval is.

Berentés Andrásné

A nyelvjárások megjelenése az anyanyelvi nevelésben

A Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán 1990-ben írt szakdolgozatomban nyelvföldrajzi szempontból vizsgáltam szülőhelyem, Devecser általános iskolájában az 5. osztályosok nyelvhasználatát.

Az összegyűjtött adatok felhasználásával megállapítottam, milyen mértékben jellemzik a tanulók nyelvét regionális, de különösen a dunántúli nyelvjárási sajátosságok. Dolgozatom végén arra a következtetésre jutottam, hogy a pedagógusnak tudnia kell, melyik nyelvjárási területhez tartozik az a település, ahol tanít. Így jobban megismeri tanulóinak nyelvét és nyelvhasználati problémáit. Ezek ismeretében tudja tudatosabbá tenni az ösztönös nyelvhasználatot.

Dolgozatomat a következő mondatokkal zártam: „Ha tanítani fogok, ezt az adatgyűjtést és feldolgozást el fogom végezni leendő diákjaimmal, s szeretném, ha ők is felismernék és tudatosítanák saját nyelvhasználatukban a nyelvjárási jelenségeket, s a köznyelv normáinak elsajátítása mellett meg is őriznék a felismert sajátosságokat.

Természetesen a pedagógus feladata ebben segíteni a tanulókat. Meg kell magyarázni nekik, hogy a nyelvjárási elemeket úgy őrzik és védik igazán, ha használják is. Ezáltal gazdagabbá, szebbé és változatosabbá varázsolják az anyanyelvüket.”

A *Honismeret-életmód* program lehetőséget nyújt számomra, hogy ígéretemet valóra váltsam. Diákjaimat szeretném megismertetni a legfontosabb nyelvjárási jelenségekkel, és a területünkre jellemző északkeleti nyelvjárástípussal. Hasznosítani szeretném a területi nyelvváltozatok, a nyelvjárások nyelvi értékét az anyanyelvi nevelésben.

A Szende Aladár szerkesztette *Program az anyanyelvi nevelés továbbfejlesztésére* című tanulmánykötetben Szabó Géza, a BDTF Magyar Nyelvészeti Tanszékének vezetője ezt írja:

"Ahogyan a helytörténetnek fontos szerepe van a történeti szemlélet, a hazaszeretet kialakításában, ugyanúgy a helyi, illetőleg regionális (területi) nyelvjárások értékeit az iskoláknak menteni, gyűjteni kellene."

Hasonló gondolatokat fogalmaz meg munkájában Kiss Jenő (*Észre-vételek nyelvjárási szövegekről*):

"A nyelvjárási szöveget használó pedagógusok az anyanyelvi oktatást színesíthetik, de motiválhatják is az anyanyelvi tanulmányokat, hozzásegítve tanulóikat ahhoz, hogy többet megtudjanak szűkebb pátriájuk múltjáról, kulturális és nyelvi gyökereiről."

Kálmán Béla *Nyelvjárásaink* címűmunkájának segítségével állítottam össze a témákat.

Kövesné Fábrián Éva

KAZINCZY FERENC ÁLTALÁNOS ÉS ZENEISKOLA

Előszó

1996-ban a felsőlzolcai Kazinczy Ferenc Általános és Zeneiskola pályázatot nyújtott be a KOMA-hoz *Szülőföldünk Felsőzsolca* címmel lakóhelyismereti tankönyv elkészítésére. A pályázati elbírálás során iskolánk 100 ezer forintos támogatást kapott a tankönyv elkészítéséhez.

1996 nyarán Felsőzsolca nagyközség képviselőtestülete kiadta Putz József-Zsíros Sándor *Szülőföldünk Felsőzsolca* című lakóhelyismereti tankönyvét. 1996. szeptember 1-től megkezdtük a tanítást a tankönyvből. Iskolánk bekapcsolódott a Borsodi Kooperatív Iskolák Módszertani Műhelyének *Honismeret-életmód* programjába.

Célul tűztük ki a többi iskolával együtt a *Honismeret-életmód* eredményes tanításához szükséges módszerek kidolgozását.

A tankönyv felépítését követve alsó tagozatban tanulóink 3. osztálytól megismerkedtek Felsőzsolca természeti, földrajzi jellemzőivel, népszokásaival. 4. osztályban a történelmi olvasmányokhoz kapcsolódóan Felsőzsolca történelmi múltjával. A tananyag feldolgozása magyar-, környezetismeret-, rajz-, ének-zene-, osztályfőnöki órákon történt. A tanulmányi sétákon (belterület, külterület megtekintése) kiegészítették az órán tanultakat.

Felső tagozatban magyar irodalom-, történelem-, ének-zene-, rajzórán tanítványaink megismerték Felsőzsolca és Borsod-Abaúj-Zemplén megye múltját, kulturális értékeit.

A tantárgyi komplexitás lehetőségeinek felhasználásával célunk, hogy tanítványainkban erősödjön a szülőföldhöz való kötődés, a hazaszeretet érzése.

Munkánkat nagymértékben segíti a Borsodi Kooperatív Iskolák Módszertani Műhelyével rendszeresen folytatott tapasztalatcsere. Egymás munkájának megismerése, az eredményes módszerek átvétele hozzájárult a honismereti tankönyv anyagának megtanításához.

Szaktanári vélemények

A tanulók várják az órákat, szívesen vesznek részt rajtuk, az előzetesen megbeszélt feladatokat elvégzik, szívesen vállalnak többletfeladatokat (gyűjtőmunka, videofilm megtekintése, könyvtárlátogatás, kirándulás, órán kívüli gyakorlás). Az órák kötetlen, jó hangulatban telnek, nagyon szeretem a honismereti órákat. Szinte érzem, hogy a tanulók óráról órára közelebb kerülnek lakóhelyükhöz.

Most, hogy egy év eltelt, kezdeti nehézségeim megoldódtak.

Világosan látom céljaimat: a 6.-os programot átdolgozva még eredményesebb munkát lehet végezni, az eddig elkészített anyagot 8.-os tematikával kell kiegészíteni. A felkészülés az órákra időigényes. Kitaposatlan úton kell járnunk, magunknak kell az összegyűjtött anyagból a legjobbat a tantervi anyaghoz kapcsolva kiválasztani.

Előfordult, hogy a felkészülést, válogatást az anyagbőség nehezítette. Gondot jelentett az igazán jó anyag kiválasztása, az időhiány, a hangszerek, kották, technikai eszközök (magnó, lemezjátszó) szűkössége.

Mindezek ellenére úgy érzem, munkánk eredményes volt. Tanítványaink sokkal jobban fogják óvni, védeni, őrizni hagyományainkat, szülőföldjüket, kötődni fognak hazájukhoz, nemzetükhöz.

Löveiné Guba Erzsébet

Örömmel mondhatom, hogy nagyon jól sikerültek a Honismeret-élet-mód programban tartott rajzórák a felső tagozaton. A tanítási órák témája, anyaga nagyon tetszett gyerekeknek, nevelőknek egyaránt.

Az indulás sok nehézséget tartogatott számomra. A rajzos tematikát úgy állítottam össze, hogy a történelmi, irodalmi anyaghoz és a rajz tanmenetemhez is illeszkedjék. A 10 témakör összeállítása, feldolgozása során sok megbeszélést tartottam kollégáimmal. Egymás munkáját segítettük azzal, hogy egy-egy témakör tanítása után megbeszéltük az órákon tapasztaltakat. Többször tettünk sétát Felsőzsolcán, rajzot készítettünk a Kastély épületéről, az 1848-49-es emlékműről.

Munkánk eredményességét talán legjobban a tanév során elkészített szép tanulói rajzok, festmények, szöttesek, agyagszobrok igazolják.

Nagy Attiláné

Nagy lelkesedéssel és örömmel kezdtünk hozzá a program beindításához. A tanulók örültek, hogy a program által ők is több ismeretet szerezhettek, érdekes, változatos órákon vehetnek részt.

A tanmenet megtervezésekor figyelembe vettem a magyar-, környezet-, rajzórák anyagát, és így kapcsoltam hozzá a 10 témakört. Nagy segítséget nyújtott a *Szülőföldünk Felszólca* című munkatankönyv, amelyből a gyerekek életkorának megfelelő szemelvényeket válogattam. Az egyes témákhoz kapcsolódó irodalom összegyűjtése kicsit nehezen ment. (pl. *500 rajz a Honfoglalásról*, Benedek Elek: *Mondáskönyvei*). Nagyrészt egymás között cserélgettük a könyveket, térképeket, fóliára írt vagy rajzolt anyagot.

A rajzórákon természetes anyagból dolgoztunk (agyag, fa, nád, szalma), de ezeket is szülői segítséggel tudtuk megszerezni.

Jó volna többféle technikát alkalmazni (pl. tus, batik stb.) majd a 4. osztályban, de ez anyag- és eszközigényes.

4. osztályban szeretném az ének tantárggyal bővíteni a programot.

A kötelező tananyag mellé jól be tudtam építeni a 10 óra anyagát, különösebb gondot nem okozott. A tanulók nagyon szépen dolgoztak az egész év folyamán. Tudásukat bizonyítja az a feladatlap és TOTÓ, amelyet az utolsó honismereti órán töltöttek ki, szép eredménnyel.

Tulipán Györgyné

Helytörténettel már a 3. osztályban is foglalkoztunk. Zsíros Sándor *Felszólca története* című könyvéből feldolgoztuk a történelmi olvasmányokhoz kapcsolódó helyi eseményeket. (honfoglalás, tatárjárás stb.) 4. osztályban a *Honismeret-életmód* program keretében a *Szülőföldünk Felszólca* című könyv alapján dolgoztuk fel a helytörténeti anyagot. Elsősorban a környezetismeret és magyar irodalom, illetve az osztályfőnöki órák során foglalkoztunk a tantárgyakhoz szorosan kapcsolódó témákkal, beépítve őket a tantárgyi tanmenetekbe.

Sokat sétáltunk, ismerkedtünk a község legrégebbi részével, megfigyeltük a régi építkezéseken használt anyagokat (pl. vályog), a házak beosztását. Beszélgettünk idős emberekkel gyermekkoruk játékaikról, a régi iskolai életéről.

A *Növénytermesztés és állattenyésztés* fejezethez kapcsoltuk a régi dűlőneveket, ma már nem termesztett növényeket (pl. köles, kender). Megismerkedtünk régi mezőgazdasági eszközökkel, összehasonlítottuk a ma használatos gépekkel, munkaeszközökkel.

A *Szülőföldünk Felsőzsolca* című tankönyv bő anyagot biztosított a néprajzi hagyományok megismeréséhez (keresztelő, lakodalom, temetkezés).

A történelmi eseményekhez is tudtunk konkrétumokat kapcsolni a község életéből, elsősorban az 1848-1849-es szabadságharchoz.

Sétát tettünk a szomszéd községben, tanulmányi kirándulást szerveztünk Sárospatakra. Agyagból építettünk régi típusú házakat, ezekből összeállítottunk egy régi falusi utcát. Megismerkedtünk a szövés ősi mesteriségével, készítettünk szőtteket. Az Örökségünk Felsőzsolca Alapítvány által szervezett, bemutatóval egybekötött rendezvényeken aktívan, szerepléssel részt vettünk.

A gyerekek sok anyagot gyűjtöttek a néprajzi kiállításához. Március 15-én a zsolcai csatához kapcsolódott ünnepi műsorunk.

Összegezve: sokat tanultunk ebben a tanévben. A tanulók érdeklődése nem lankadt az év folyamán. Minden, ami történt, illetve jelenleg történik, érdekli őket, továbbra is szívesen fognak kutatni a múltban. Erre községünkben van is lehetőség.

Munkánkról közösen albumot készítettünk.

Tulipán Miklósné

Magyar Irodalom 7. osztály

Magyar irodalom 7. osztály

	Tanítási anyag	Követelmények	Módszerek, eszközök	Megjegyzés
1.	Irodalmi műsor készítése Kazinczy Ferenc iskolánk névadója tiszteletére	Összefüggően tudják elmondani Kazinczy életét, ismerjék életútját, munkásságát. Lássák a nyelvújítás jelentőségét.	Előzetes gyűjtőmunka. Tanulói kiselőadás. Jegyzetkészítés.	Könyvtári gyűjtőmunka
2.	Színhátszám megynkben A kocsiszíntől az új színházig	Tudja elképzelni a kor színészeinek nehéz életét. Tudja, hogy a Miskolcon felépített színház az ország második kőszínháza volt.	Forrásokból ismeretek gyűjtése a vándorszínészek életéről. Ismertetés a színház fejlődéséről.	Rajz készítése: A vándorszínészek élete; A 2. kőszínház.
3.	Petőfi Sándor Borsod-Abaúj-Zemplén megyében	Tudja megfogalmazni Petőfi érzeit, élményeit a megyében látottakról.	Az órán csoportos munkavégzésre megadott szempontok alapján. Beszámoló készítése a szempontok szerint. Versek bemutatása.	Úti beszámoló készítése
4.	Íróink, költőink sorsa a szabadságharc bukása után. (Jókai, Tompa)	Értsék meg, milyen nehéz sors várt íróinkra, költőinkre a szabadságharc bukása után. Ismerjék meg sorsukat.	Versek, prózai alkotások bemutatása, melyek őrzik az önkényuralom éveinek emlékét. Tanulói felolvasás.	
5.	Így jártak iskolába 50-100 évvel ezelőtt Gárdonyi Géza Sály községben	Ismerjék meg az 50-100 évvel ezelőtt iskolába járt gyerekek életét. Hasonlítsák össze a korábbi iskolai életet a mostanival.	Gyűjtőmunka alapján tudja bemutatni az iskolai életet. Készítsen leírást a századforduló iskolájáról.	Gyűjtőmunka: régi iskolai eszközökkel kapcsolatban
6.	Így élt a század elején Felsőzsolcán	Készítsen fogalmazást, mely a század elején községünkben élt parasztság életét mutatja be. Tudja magát elképzelni más emberek sorsába.	A parasztság életének bemutatása. Önálló ismeretszerzés.	Szülőföldünk Felsőzsolca tankönyv. Zsáros Sándor: Felsőzsolca története c. könyv felhasználása
				Felhasznált irodalom

7.	Életem a XX. század elején	Az előző óra ismereteit is felhasználva a parasztság életének bemutatása, eljátszása.	Dramatikus játék előadása előzetes ismeretszerzés alapján.	temaom: nyes Gyula: A puszták népe Szülőföldünk Felsőzsolca
8.	Önálló ismeretszerzés: Lévy József (Könyvtári óra)	Előzetes szempontok alapján be tudja mutatni egy költő pályájának alakulását.	Jegyzetkészítés. Vázlatírás a költő életével, verseivel kapcsolatban.	Látogatás a Nagyközségi Könyvtárban
9.	Lakodalmi szokások falunkban	Ismerjék a lakodalmi szokásokat. Tudják, milyen rigmusok hangzottak el az esküvő alkalmával.	Képek gyűjtése régi esküvőkről. Ruházat megfigyelése.	Szereplők kiválogatása Szerepek megbeszélése
10.	Felsőzsolcai lakodalmas	Vegyenek részt a lakodalmas játék előadásában. Segítsenek elkészítésében.	Dramatikus játék.	

IZSÓ MŰHELY

Mottó: "A kultúrát nemes játékban alapozták meg"

Az év májusában pályázatunkkal csatlakoztunk a Dózsa György úti Általános Iskola *Honismeret-életmód* helyi tantervének programjához, majd leírtuk elképzeléseinket a KOMA Művészeti nevelés pályázatban is. A megismert "Dózsás" anyagra támaszkodva kezdtük el, beszéltük meg a júniusi tanévzáró értekezleten a szeptemberi kezdéshez szükséges tervező- és gyűjtőmunkát.

3 éve "visszakörzetesített" iskolánk pedagógusai, tanulói az eltelt időszak alatt eredményeikkel bizonyították létjogosultságukat.

Készülő Pedagógiai programunkban megfogalmaztuk; önfejlesztő bázisiskolává szeretnénk válni; s ehhez készek vagyunk a folyamatos megújulásra, tartalmi és szervezeti szempontból egyaránt.

Helyi Pedagógiai programunk másik célja így szól: növendékeink legyenek büszkék hagyományainkra, ennek ismeretében tudjanak eligazodni a jelenben, erősödjön a szűkebb és tágabb hazánk iránt táplált azonosságtudatuk. Részcélként fogalmazódik meg, hogy helyi iskolai és tantárgyi terveinkben tanulóinkat eljuttassuk az emberi szükségletek hierarchiájának legmagasabb, önmegvalósítási szintjére. Ehhez feltétlenül fontos, hogy kisiskolás kortól tudatosan önismeretre neveljünk. (Ki vagyok én? Helyem a családban, osztály-, faluközösségben.) Ennek jó eszköze, módszere alsó tagozatban a bábjáték.

A helyi tanterv témakörein át, időrendi sorrendben, ismereteket szerezve, beleképzelve magát az egyes korok emberének, leginkább gyermekének életmódjába, majd szituációkat kialakítva, a tanuló képes lesz megjeleníteni eseményeket, viselkedésformákat.

Játékos módon tudatosítható, hogy az önfenntartás, az elért szükségletek újakat ébresztenek az emberben, társas szükségleteiben. Igénye, hogy emberi környezet, befogadó légkör vegye körül, megoszthassa gondolatait, majd eljutva a maslowi negyedik szintre, elérje a teljesítményéből fakadó sikert, az önmegbecsülést, s eljusson az önmegvalósítás igényéhez. Közben fejlődik kifejező, improvizációs, empátiakészsége, mely a motivált cselekvéssel is biztosított.

Fontosnak tartom itt újra összegezni, hogy fejlesztő programunk al-kalmazott módszere a drámajáték - e tevékenység, játékos emberi

megnyilvánulás. Megjelenítésének módja a gyermek és nevelő kölcsönös viszonyán alapszik. Az interakció sajátossága a jelenidejűség, mert "itt és most" nyilvánul meg. A történelem időszalagján haladva kreatív játékok sorozatával jut a gyermek újabb és újabb ismeretekhez.

A fejlesztő programban részt vevő pedagógus feladata megjeleníteni a földéztett vagy éppen megnyilvánuló társas kölcsönhatást. Elősegíteni az aktuális pozitív érzelmek interiorizálását, földéztetni a már belsővé vált érzelmet, és segíteni újragondolni annak erkölcsi és közösségi tartalmát, hogy a gyermek önmagának morált alkotva vigye véghez későbbi tetteit napjaink történetében.

Úgy gondoljuk, ezzel a programtervvel megvalósíthatjuk a NAT implemencióját is. Szem előtt tartva a NAT *Ember és társadalom és művészetek* műveltségterületét és a műveltségi területek oktatásának közös követelményeit, kiegészítve azokkal a helyi sajátosságokkal, melyek feltétlenül szükségesek a gyermek szűkebb pátriájának megismeréséhez, identitástudatának és toleranciaképességének kialakulásához, a másság elfogadásához.

Hagyományaink ismeretét és megőrzését a művészeti (irodalom, képzőművészet, népdal, népi játék, népművészet) és foglalkozási (mezőgazdaság, bányászat, feldolgozóipar) ágakon keresztül kívánjuk megvalósítani.

A Nemzeti alaptantervhez kapcsolódás

NAT megfogalmazza a korszerű műveltség követelményeit, amelynek az oktatás valamennyi elemében jelen kell lennie:

1. *Hon és népismeret:* a városi-falusi élet jellemzői nemzeti kultúránkban; tájékozottság, nemzettudat, történelmi, kulturális, vallási emlékek, hagyományok.

2. *Kapcsolódás Európához:* az egyetemes emberi kultúra ismerete, a különbözőségek megbecsülése, elfogadása.

3. *Kommunikációs kultúra:* a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció egyéni, társas érték.

Szervezőmunka: órarend összeállítás, egyeztetésének elvégzése, egységes fűzetvezetés, nevelői adminisztráció

- napló
- tanmenet
- vázlat
- video

A helyi tantervi munkát a következő óra keretein belül végezzük:

2. osztály - vezető: Drótos Jánosné 10 hó x 4 óra (2 magyar, 1 ének, 1 rajz)

3/a. osztály - vezető: Márton Lászlóné 10 hó x 5 óra (2 magyar, 1 ének, 1 rajz, 1 környezet)

4. osztály -- vezető: Németh Erika 10 hó x 5 óra (1 magyar, 1 ének, 1 rajz, 1 környezet, 1 technika)

A kollégák tervezőmunkája összehangolt; eddig tapasztalatunk összeg-zése a következő:

Fejlődéslelektani szempontból ismert, hogy gyermekeink főbb jellemzői ebben az életszakaszban az érdemi kiegyensúlyozottság, az élményekkel járó érdeklődés és az örömszerzés utáni vágy. Érdeklődésüket elsősorban az őket körülvevő környezet, az otthon, a szülőföld, a család köti le. Fokozatosan válnak alkalmassá bonyolultabb fogalmak alkotására, következtetések elvégzésére, így *történelemszemléletük* is megalapozódhat.

A gyűjtőmunka, főleg ha helyi, serkenti érdeklődésüket, úgy érzik, részesülnek a gyűjtött ismeretekből, szívesen rajzolnak. A sikerélmény megszerzésének lehetősége, eszköze a tevékenykedtetés, bábkészítés, gyurmázás, faragás; a kiállított munkák

bizonyítják, hogy az addig sikertelennek gondolt, ítélt gyermekeknek is kiaknázható, pozitív képességeik, tulajdonságaik vannak.

A bábozás érzelem-és képzeletfejlesztő, gátlásfeloldó, önbizalmat erősítő, szókincs- és beszédfejlesztő, szépérzékjavító foglalatosság.

Felső tagozat:

5. osztály: 10 hó x 5 óra (1 magyar, 1 történelem, 1 technika, 1 rajz, 1 ének)

6. osztály: 10 hó x 5 óra (ugyanaz, mint az 5. osztályban)

7. osztály: 10 hó x 5 óra (1 magyar, 1 történelem, 1 földrajz, 1 technika, 1 rajz, 1 ének)

8. osztály: 10 hó x 6 óra (ugyanaz, mint a 7. osztályban)

A programban részt vevő tanárok:

Történelem: Sivák Józsefné

Földrajz: Szabó Gyuláné

Technika: Dr. Tátrai Gulyás Gabriella

Magyar, ének: Hasoon Mouwafaq Sahibné

Magyar: 6., 7. o. Dr. Csontos Jánosné

Néprajz, helytört.: Hadobás Sándor

Alaptantárgynak a honismeretet tekintjük, bár nem tudtuk úgy az órarendet összeállítani, hogy mindig, mindenütt ez legyen az első óra.

Az egyeztetések elvégzése után közösen terveztük meg a témákat, jelöltük ki a közös célt és követelményt.

A témánkénti célmeghatározáson túl szeretnénk elérni, hogy olyan készségeket és képességeket fejlesszünk ki a gyermek

személyiségében, melyekre az általános iskolák elsősorban a racionalitást középpontba helyező jellegükénél fogva nem képesek. Ezek: az érzékszervek munkára szoktatása, ritmusérzék fejlesztése, megőrzése, újratemtése, fantázia, önismeret.

Kiindulási pontunk a "dráma" szó, mely őrzi az ógörög ten-ni, cselekedni igét. A dramatikus folyamat kifejezési formája a megjelenítés; az utánpótlás eszköze: az emberi hang, az adott nyelv, test, tér, idő.

A drámának emberi helyzetek, konfliktusok alkotják az alapját, melyek nem pusztán a szereplők beszédében vannak jelen, hanem akciójukban, cselekedetükben is. Ezért kell a jeleneteket térben elhelyezni. Érzékelteni kell, hogy egy emberi interakcióban ki hogyan viselkedik, hogyan reagál, milyen a hangneme; élővé tenni!

A drámapedagógia módszer. Az a célja, hogy a helyzetjátékok által különböző tapasztalatokat, emberismeretet, kommunikációs képességet fejlesszen. A tanuló megtanul szöveget olvasni, szereposztásban (főleg, ha maga alkotja meg).

Összegezve: alkotó, igazi önfejlesztő munka, amit végzünk.

Köszönet jár a dőzsásoknak, s az őket támogatóknak, akik az utat taposták előttünk.

"Szívvel és ésszel", ez a logó az iskola falán - jellemzi testületünket, s szeretnénk, ha átadhatnánk ezt az ars poeticát, szerzett tapasztalatainkat más iskolák tanárainak, tanulóinak is.

A helyi tanterv alkalmazásának tapasztalatai

A helyi tanterv alkalmazásának tapasztalatai

A közös tevékenység

Eredményei	Dilemmái	Problémái
<ul style="list-style-type: none"> - Újszerű gondolkodásra késztet - Komplexitás - Hagyományápolás - A szülőföld szeretete - A személyiségfejlesztés - Érdeklődés felkeltése - Esztétikai érzék fokozott fejlesztése - Erkölcsi értékek: <ul style="list-style-type: none"> összetartozás munkamegosztás empátia - Gyermeki aktivitás: <ul style="list-style-type: none"> csoportmunka versenyszellem - Új módszerek: <ul style="list-style-type: none"> tapasztalásos tanulás könyvtárhasználat lexikon család bevonása - Környezettudatos kapcsolat a természeti és társadalmi környezettel - A kommunikáció különböző formáinak alkalmazása - Az interakció sajátossága a jelenidejűség: „itt” és „most” - Sikerélmény 	<ul style="list-style-type: none"> - Az „építkezés” sorrendje - Hogyan lehet leginkább bevonni a tanulót a munkába? - Értékelés: hogyan, mikor? -Jó-e a sok fénymásolt anyag? - Túl sok információ kezelése - Feladatlap? - Házi feladat? - Mikor változtassuk? - Kinek, hogyan adjuk tovább? (Hasznosítás) - A helyes arány megtalálása: - játékosság - elmélet - kivetelezés 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanár felkészülése: időhiány módszertani anyagihiány törzsanyaghoz való kapcsolás - A gyermek részéről: <ul style="list-style-type: none"> készséghiány (pl. írás) pénzhiány

Dr. Csontos Jánosné igazgató

Osztály: 5. osztály

Téma: A bükki kultúra - Sámánok között éltem

Óra: Magyar irodalom/2.

Dátum: 1996. okt. 30.

Dátum: 1996. okt. 30.

Óra: Rajz-néprajz/2.

Követelmények						
Ismeret			Képesség- fejlesztés	Tanulói tevékenység	Módszer	Eszköz
Törzsanyag	Helyi tanterv	Kulcsfogalom				
	Az óra tárgya: „Sámánok között életem” Az óra jellege: azonosulásra épülő utánnzó játékkal új ismeretek adása, elsajátítása. Didaktikai cél: fantázia-fejlesztés. Az óra felépítése: I. „Beszéd”-szavak nélkül II. Játék-új ismerettel III. Zárás	– a művészet születése – törzsi költészet – varázskének – sámán – kórus – párbeszéd, dialógus	Nyitottság az élmény befogadására, rímus-élményre, játékosra, a törzsi társadalom sorsának, érzelmeinek, gondolatainak átélésére, megértésére, megjelenítésére. Szuggesztív előadásmód.	I. Az előző óra változatához hasonló, mimikát, gesztust és hangokat igénylő utánnzás (Értelemes szavak használata tilos!) II. Kooperációs játékok? A) A „vezető” előjátzik különféle mozdulatokat Kérdés: kit személyesít meg? B) Kommunikáció gesztusokkal C) „Elefántvadászok éneke” – bemutatás (tanár) – újraolvasás (közös olvasás – dialógus) III. Zárás – megbeszélés – értékelés Házi feladat: (Elefántvadászok éneke – memoritér)	Közös játékok. Habitusából indul	Példakép: „Játsszunk!” Szemelvény a világ törzsi költészetéből

Követelmények						
Ismeret			Képesség- fejlesztés	Tanulói tevékenység	Módszer	Eszköz
Törzsanyag	Helyi tanterv	Kulcsfogalom				
	A rudabányai őshomonida- jelőhely helyszínrajzának elkészítése	Rudapithecus hungaricus	A történelem-órán tanultak vizuális módszerrel történő kiegészítése fotók, térképek, illetve korábbi helyszíni tapasztalatok alapján	A tanulók a felhasználható képek, térképek megismerése és a feladat megbeszélése után egész órán rajzolnak	Csoportos munka	Források: színes fotók folyóiratokból, térképek, a helyszínt ábrázoló vázlatok, könyvillusztrációk

Osztály: 5. osztály

Téma: A bükki kultúra - "Sámánok között életem"

Óra: Ének-zene/2.

Dátum: 1996. okt. 30.

Követelmények						
Ismeret			Képesség- fejlesztés	Tanulói tevékenység	Módszer	Eszköz
Törzsanyag	Helyi tanterv	Kulcsfogalom				
Az 5. osztály rímusanyaga – az alkalmazkodó rímus előkészítése.	„Sámánok között életem”. Szertartás-énekek. Rímuszerkezetek alkalmazása. Szertartás	A törzsi élet alkalmazáshoz, érzésvilágához közdös szertartások, énekek. A szertartásének érzésvilága és szerepjátásának lehetősége. A szereplés és helyszín fogalma. Most és it megnyilvánulás.	Közös dramatizálás, megjelenítés. Tébéli és időbeli struktúrák tudatosítása. Rímusleépítés, egyszerű táncos mozgáselemek: – kar és lábmozgások – lépés – dobbanás – taps Rímizálás egyenletes járás mellett, tapsolással vagy egyéb módon. Koordínációs készségfejlesztés, helyes testtartás: – egyensúly – rímus	Szerepjátékok a mellékek szertartás-énekek alapján. RITUÁLIS JÁTÉK	Bemutató Megbeszélés: – frontális osztálymunka Megbeszélés – értékelés	A művészet születése (Trencsényi Borbála) Elefántvadászok éneke SZEREPJÁTÉK

HERMAN OTTÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA

Iskolánk 1973. szeptember 1-jén kezdte meg működését Kazincbarcika első aulás iskolájaként. A tanulók létszáma jelenleg 268 fő 14 tanulócsoprtban. Napközis foglalkozás az alsó tagozatban 2 csoportban történik, a felső tagozatos tanulók részére tanulószobát működtetünk.

Az oktató-nevelőmunkát 26 szakos nevelő látja el, ebből egy igazgató, egy igazgatóhelyettes és 3 a napközis nevelők száma. Három munkaközösség segíti a szakmai munkát (alsós, osztályfőnöki, művészeti).

A számítástechnikai fakultációt és a citeraszakkört 2 óraadó kollégával oldjuk meg. Iskolánk jelenleg 14 tanteremmel, 1 természettudományos előadóval, 2 gyakorlati, 1 számítástechnikai teremmel és 1 könyvtárral (7000 kötetes) rendelkezik. Sportoláshoz rendelkezésünkre áll egy kisméretű tornaterem. A szabad levegőn történő testedzéshez jó lehetőséget biztosít a parkosított udvaron lévő salakos pálya, ugrógödör, futópálya és a játszóudvar.

Vidékről 32 tanuló jár be. Összetételét tekintve tanulóifjúságunk nagyon heterogén. Nagyon sok (117) hátrányos és veszélyeztetett gyerek jár hozzánk. Iskolánkban soha nem működött semmiféle tagozat. Nevelőtestületünk mindenkor a tanulók alapkészségének és képességének fejlesztését és főképp az otthonos, családi légkör megteremtését tartotta főfeladatának. Természetesen a tehetséggondozás, a felzárkóztatás is fontos személyiségfejlesztő része munkánkban. A tanulók sokrétű tevékenységet folytatnak iskolánkban: pl. környezetvédelem, focisuli, képzőművészet: furulya-, citera-, néptánc-, néprajz-, számítástechnika-, szaktárgyi szakkör. A zeneiskola kihelyezett tagozataként működik a citera és a néptánc oktatása intézményünkben.

Tárgyi feltételeink átlagosnak mondhatók, a legszükségesebb eszközökkel rendelkezünk, szemléltető állományunk elfogadható. Az iskolánkban diákönkormányzat és úttörőcsapat is működik. A pedagógusok munkáját nagyon eredményesen tevékenykedő szülői munkaközösség segíti.

A *Honismeret-életmód* helyi program kidolgozását egy évvel ezelőtt kezdtük meg. Az elmúlt időszak bizonyította, hogy a programunk sikeresnek bizonyult a tanulók, nevelők, szülők körében.

Bazsó Bertalanné igazgató

1996. májusában, a II. Honismereti Konferencia után határoztuk el kollégáimmal, hogy csatlakozunk a Dózsa *Honismeret-életmód* tanítási programhoz. Mivel iskolánkban már több éve kialakult egy sajátos helyi tanítási program, melynek keretében a hagyományok felelevenítését a népzene (citeraoktatás, furulya) és néptánc oktatásán keresztül ismertettük meg tanulóinkkal, úgy gondoltuk, e programunk kibővítésével egy komplex tantárgyi struktúrába építve tervezzük meg kísérleti helyi tantervünket.

Programunkat a 2-3-4. és 5. osztály számára készítettük el: a hagyományörzéshez és a jeles napokhoz kapcsolódik az alsó tagozatban, és ehhez választottunk ki 10 témát. A jeles napok és ezek hagyományainak megismertetése széles körű nevelési lehetőséget rejt magában. "Hisszük, hogy csak annak az embernek lehet jövője, akinek van jelene, a jelen pedig a múlt gyökeréből táplálkozik."S, hogy ez így legyen, az erre való nevelést már kisgyermekkorban kell elkezdni, mivel a gyermekek ekkor a legfogékonyabbak, az elsajátított ismeretek, élmények maradandó tudást biztosítanak számukra, és formálják személyiségüket.

Programunkat úgy építettük fel, hogy 2-3-4. osztályban ugyanaz a feldolgozandó téma, de a gyerekek életkorának megfelelően koncentrikusan bővülő körben építjük egymásra az ismereteket. Ez azt jelenti, hogy 2. osztályban a legegyszerűbb fogalmakkal és a hozzájuk kapcsolódó manipulatív tevékenységekkel ismertetjük meg tanulóinkat. 3. és 4. osztályban az előző évben megszerzett ismeretre építünk. Legtöbb esetben kiindulópont a család, a családi ünnepek, az ott folyó közös munkák, az együtt végzett tevékenységek. Amennyiben ez nem lehet kiindulópont, akkor szűkebb vagy tágabb földrajzi környezetükben vizsgálódunk. Iskolánk kedvező földrajzi fekvésének köszönhetően - a város régi falusi része, a felsőbarcikai rész közelében található - lehetőségünk van a falusi élet, a porta, a gazdálkodáshoz szükséges eszközök megtekintésére.

Tanulóink egy része faluból jár be. Többen együtt élnek a nagyszüleikkel, még akad, aki a dédszüleivel is, így alkalmuk nyílik a közvetlen beszélgetésre és találkozásra is. Élménybeszámolójuk alapján élnek tárulnak a régi szokások, és hagyományok. Az elmúlt idők fotóin megelevenedik a falu élete, szokásai és hagyományai. Az idős emberek szívesen mesélnek emlékeikről, mutatják a ma értéknek számító hímzéseket, szőtteket, festett edényeket, bútorokat, kelengyéket és egyéb tárgyait. Elbeszéléseikből a gyerekek közvetlenül megismerkedhetnek a földművelés és állattenyésztés, valamint az ünnepek szokásaival. De egy-egy ilyen találkozás alkalmával az akkori dalok, játékok és mondókák is elhangzanak, amelyeket az érdeklődő gyerekek szívesen meg is tanulnak. A borsodi fonó dalaiból is többet megtanulhattak, megismerhettek egy-egy ilyen látogatás alkalmával. A múlt hagyományainak nagy része a vallási ünnepekhez kapcsolódik, ennek feldolgozásához sok segítséget kapunk a felsőbarcikai gyülekezettől és a hitoktatóktól. A parókian található régi feljegyzések sok helytörténeti ismerettel szolgálnak, melyeket a tanító kollégák felhasználnak az egyes témák feldolgozásához.

Az órákat és a témákat több tárgy komplexitásával építjük fel, amelynek moduljai egymásra épülnek. Általában egy irodalmi témából indulnak ki, ez vers vagy egy, a témához illő olvasmány feldolgozása. Ezekből kiemeljük a néprajzhoz kapcsolódó ismereteket, s a gyűjtött anyagok segítségével kiegészítjük őket. A hangulat fokozását segíti a témához kapcsolódó egy-egy népdal, népi játék vagy mondóka, amelyeket szintén megtanítunk, eljátszunk.

Rajz-és technikaórákon a tanultak megelevenítése történik különböző technikákkal, melyekhez a legtöbb esetben ősi természetes anyagokat használunk. A hagyományok és a jeles napok megismerésén keresztül a gyerekek megismerkednek az egyes korok életével, szokásaival, őseink múltjával. Lehetőség nyílik az *Ember, társadalom és a művészetek* műveltségi területek ismeretanyagának elsajátítására az egyes tantárgyak követelményrendszerének beépítésére.

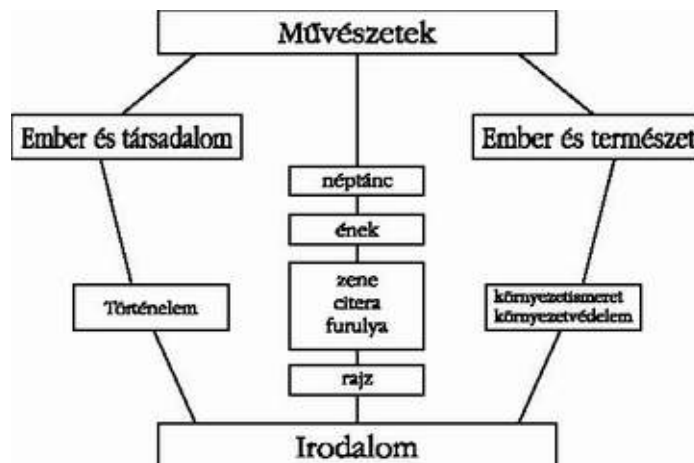
A néptánc sajátos módon beépül a tanítási programunkba, alsó tagozatban a tanulók a népi játékok koreográfiáján keresztül sajátítják el a lépéstechnikákat, miközben a játék és tánc sajátos, a kort tükröző mondanivalójával is megismerkednek, ami szerves folytatása az egyes témákat feldolgozó tantárgyi struktúrának. Így válik teljessé egy-egy szokás vagy jeles nap megismerése.

Eddigi tapasztalataink igazolják, hogy:

- témaválasztásaink a gyerekekhez közel állnak;
- a családból, a környezetükből hozott és gyűjtött ismereteket szívesen osztják meg társaikkal;
- szívesen kutatnak, szereznek új ismereteket;
- a tevékenységek során felszabadulnak, nyitottá válnak;
- az együttdolgozás öröme újabb tevékenységre sarkallja őket.

Szeretnénk, ha nevelőmunkánkkal olyan utat tudnánk mutatni a jövő nemzedéknek, amelyen nem tévednek el, hanem céltudatosan haladnak előre a jövőben, a mai jelenből építkeznének, nem feledve el múltjukat.

HONISMERET-ÉLETMÓD helyi kísérleti tanterv és a műveltségi területek kapcsolata

Véleményünk, tapasztalatunk

2. OSZTÁLY MAGYAR, RAJZ, TECHNIKA TANTÁRGYAK

Év elején a tanulók még félve fogadták ezt az új típusú órát. Úgy gondolták, még többet kell majd tanulniuk. Aztán hónapról hónapra fokozatosan barátkoztak meg vele. Rájöttek, hogy ezeken az órákon másképpen tanulunk, mint máskor. Nem a hagyományos tanár-diák kapcsolaton alapulnak. A honismereti órákon nemcsak ismeretközlés történik, s nem a hagyományos "tanár kérdez, tanuló válaszol" módszer érvényesül. Mindenki elmondhatja, amit hallott vagy gyűjtött, felolvashatja érdekes szemelvényeit, megmutathatja képeit. Nem kell jelentkezni, a gyerekek mégsem vágnak egymás szavába, megtanulnak kulturáltan beszélgetni, vitatkozni. Természetesen ez nem magától, az első perctől fogva történik, folyamatosan szoktatom őket ehhez. Szívesen vesznek részt a munkában, hiszen annyira tág és összetett egy-egy témakör, hogy minden tanuló megtalálja az őt érdeklő részt, s ehhez szívesen gyűjtögetnek, olvasgatnak.

Nagyon szeretnek a szülőktől, nagyszülőktől érdeklődni, mi hogy történt, amikor ők még fiatalok voltak. Boldogan mesélik el társaiknak az így hallott történeteket. Gyűjtőmunkájuk alkalmával megtanulnak eligazodni a könyvtárban, elsajátítják a lexikonok, értelmező szótárak használatát. Tájékozódó képességüket későbbi tanulmányaik során is kamatoztatják. Ezeken a foglalkozásokon úgy jutnak ismeretekhez, hogy közben észre sem veszik: tanulnak. Megpróbálok játszva tanítani. Hol kiselőadást tart egy-egy gyerek, s őt kinevezzük "kis tanítónak", amit nagyon élveznek, hol szerepjátékkal készülnek a tanulók. A szerepjátékon keresztül könnyen beleélik magukat az adott helyzetbe, s így szemléletesebben tudjuk feldolgozni az anyagot. A dramatizálás segít hosszabb-rövidebb szövegek megtanulásában, s ez későbbi tanulmányaikat is megkönnyíti. A gyűjtött tárgyak, fényképek a rajz-és technikaórák szemléltető eszközeivé válnak, segítenek a rajzok, eszközök elkészítésében. Sokféle technikát kipробáltunk, s ezek ismerete után a tanulók maguk is el tudják dönteni, mikor milyen technikát válasszanak.

Ez az osztály - összehasonlítva az eddigiekkel - sokat köszönhet a honismereti programnak. Kapcsolatuk sokkal szorosabb és emberibb lett társaikkal. Megtanulták egymást tisztelni, egymás véleményét meghallgatni, gondolatot cserélni. Munkájuk során fokozatosan önállóvá válnak, s megszerzett ismereteiket más órákon is felhasználják. Szeretik a kötetlen beszélgetéseket, bátran megnyilatkoznak, örömmel mesélnak egy-egy témáról. Szívesen töltik ki a feladatlapokat, amelyek számonkérésre szolgálnak ugyan, de mivel nem osztályozunk, a tanulók nem szoronganak tőlük. Így természetesen legtöbbször nagyon jól sikerülnek. A gyerekek türelmetlenül várják és számon tartják a hónap utolsó szerdáját, amikor újra sor kerül a tanítási órák ezen új formájára. Ez a várakozás bizonyítja a legjobban, hogy érdemes a programmal foglalkozni és tovább folytatni.

Somogyiné Bukszár Klára

3-4. OSZTÁLY MAGYAR, RAJZ, TECHNIKA TANTÁRGY

Egy-egy téma feldolgozása a hagyományos, megszokott órátípustól teljesen eltérő. A gyerekek játszva, észrevétlenül kerülnek új ismeretek birtokába. Itt gyakrabban nyílik lehetőség a dramatizálásra, a szerepjátékra. Ez szemléletesebbé, hangulatosabbá teszi a feldolgozandó anyagot. Lehetőség van az aktívabb gyerekek kötetlenebb megnyilvánulására, a passzívak észrevétlen aktivizálására. Segíti a tanulók tömör, lényeglátó kifejezőképességét, szókincsük bővítését. Ennek pozitív hatása más órákon is érvényesül. Mivel nem osztályozunk, még inkább serkenti őket a spontán megnyilatkozásra.

Az elméleti ismeretek gyakorlati megvalósítása rajz-és technikaórákon történik. A megismert dolgokat a gyerekek ezeken az órákon könnyebben tudják megjeleníteni. Itt a természetes anyagok kerülnek előtérbe (fa, agyag, kukoricacsutka, termések). A tárgykészítés megmozgatja a gyerekek fantáziáját, egyéniségét. Így minden elkészített darab egyéni stílusú. A tanult dalok, énekek pedig fokozzák az óra hangulatát. Ellátogathatunk egy-egy családhoz, ahol a gyerekek a valóságban láthatják a különböző népi eszközöket, tárgyakat, egyes esetekben a gyakorlatban is kipróbálhatják az egyes munkafolyamatokat (pl. szövés, fonás, korongozás, batikolás, kukoricafosztás). Kezdetben félttek a szokatlan, ismeretlen órátípustól, ma már türelmetlenül várják ezeket.

Az órákon tapasztalt érdeklődés, aktivitás, az új dolgok iránti nyitottság a visszajelzés számunkra, hogy érdemes ezt a programot folytatni.

Opris Gáborné, Zagyva Péterné

2-4. OSZTÁLY NÉPTÁNC, NÉPRAJZ

Iskolánkban már első osztályos kortól van néptáncoktatás, heti 1 órában az alsó tagozatban és heti 2 órában az 5. osztályban.

Alsó tagozatban az a célunk, hogy a gyerekek minél több magyar gyermekjátékot és játékfűzést tanuljanak meg: énekes-táncos gyermekjátékot és népi sportjátékot egyaránt. Ez szerves része az alsó tagozatban összeállított programnak.

A gyerekek szívesen vesznek részt a néptáncórákon. Érdeklődnek a sok új népdal és népi gyermekjáték iránt. A játékok tanításakor figyelembe vesszük a gyerekek nemét, korát, érdeklődési körét, a játéktanulás helyét (udvar, tornaterem). A játékok kiválóan alkalmasak a közösségi érzés tudatos erősítésére, a mozgáskészség javítására, jellembeli tulajdonságok fejlesztésére (bátorság, önuralom) vagy csak pihenésre.

A gyerekek könnyen elsajátítják az új játékokat, szívesen játsszák őket. Sokszor kéri a régebben tanult játékok felelevenítését, vannak kedvenc játékok.

Tánctechnika: az állóképesség, rugalmasság, tartás és egyensúlyozás fejlesztése. Az órának ez a legszárazabb része, és nagyon kevés idő jut rá. Próbálom úgy érdekessé tenni, hogy különböző zenére csináljuk a feladatokat.

Ritmika: a gyerekek a néptánc alapvető motívumait tanulják meg. Próbáljuk a térben való biztos tájékozódást megtanulni, ami később a játékfűzéseknél, a koreográfiák alakításában fontos szerepet kap. A gyerekek ezt a részt kedvelik, mert mindig újat tanulnak, ismereteik bővülnek.

Daltanulás: a dalanyag szorosan kapcsolódik az éppen tanult táncához, gyermekjátékhoz (komplex tánc-ének tanítás). Szoros a kapcsolat az ének tananyaggal.

Játékfűzés, koreográfia: egységes egészben jelenik meg a tanult anyag. A gyerekek a leginkább azt szeretik, amikor elkezdjük összeállítani a koreográfiát. Lassan kibontakozik előttük a tánc maga, és értelmet kap minden tanult motívum és térforma.

Legtöbb problémát az idő jelenti. Nehezen fér bele 45 percbe minden feladat. Mindig az adott helyzetnek megfelelően alakítjuk az órákat, a szükséges részt helyezük előtérbe.

A gyerekek nagyon lelkesek, szeretik ezeket az órákat.

Kassainé Béres Zsuzsanna

HELYI TANTERV NÉPTÁNC 4. OSZTÁLY
TÖRZSANYAG: UGRÁSMOTÍVUMOK TOVÁBBI VARIÁNSAI

Óra	Bemelegítés	Ritmika	Motivika	Játék	Megjegyzés
1-4. szeptember	Néptáncréning: – guggolások – lábfontújtás előre, oldalt, hátra – lábemelés 45 fokban előre, oldalt, hátra hirtelen mozgással- ismert motí- vumok szabad táncolása	Járás zenére menetm- póban. Hangjegyérték- gyakorlatok. Negyed és pá- ros nyolcad- értékű ritmusok járása.	3. osztályban elsajátított motívumok felújítása, gyakorlása, tudásszint felmérése. Ugrós. Kanásztánc.	<i>Hatan vannak a mi ludaink... Cickaj-mackaj...</i>	Mihály-napi szokások.
5-8. október	Ruganyosságot fejlesztő gyakorlatok: futás, séta, futó cifra, futás magas térdemeléssel, sarokemeléssel, guggolások, ugrások. Lépő forgó.	– kontrástaps – visszhang játékmotívum rőtönzés – félértékű mozgásszünet érezkeltetése	Tardonai kankázó: – kapuzók – kóralakítás lépővel – csárdás. Kanásztánc ismétlése.	Bakugrás <i>Adj király katonát...</i>	A kankázó szerepe, funkciója. Beszélgetés Tardonáról.
9-12. november	Közepes tem- pójú futás, szökkenő karlengetéssel, guggolás 4/4- ben, lábeme- lések 4/4-ben; lábészességet biztosító motí- vumok: bokázó, lengető, hegyező, elől keresztező cifra	Kontártaps gyakoroltatása járás nyolcad, negyed, fél értékben. Nyíló, csukódó kör.	A kankázó motívumainak gyakorlása. Térformák alakítása. Kanásztánc gyakorlása.	<i>Csön-csön gyűrű... Hol jársz, bol kélisz... Sótörés</i>	Beszélgetés a tardonai- viseletről.

Óra	Bemelegítés	Ritmika	Motívika	Játék	Megjegyzés
13-16. december	Témirányok gyakoroltatása alap néptáncmotívumokkal.	Negyedes járás. Ritmus hangoztatása változatos eszközökkel: - dob - triangulum	Főnt hangsúlyos nyílt rida körben.	<i>Utazik Sára</i>	Betlehemezés Adventi szokások
január	Ruganyosság-fejlesztő gyakorlatok.	Visszhangjáték. Felértékű szünet tudatosítása. Felértékű mozgásszünet érzékelhetése.	Nyílt rida irányváltással: - egyes csárdással - cifrával.	Kapuzó-vonuló játék: <i>Nyiss kaput, nyiss...</i>	Vízkereszt
február	Forgások: - negyedes forgás - feles forgás.	Hármas ütem tudatosítása. Háromfázisú mozgás.	Nyílt rida tempóváltással. Lezárók gyakorlása.	Párválasztó: <i>Ennek a kislánynak... Itt ül egy kék kosárban...</i>	Gyertyaszentelő Balázs-nap
március	Karikázó a tanult motívumok felhasználásával: - folyamatos lassítás, gyorsítás futással ridával.	Ritmus-rögtönzés. Ritmuskíséletek.	A rida motívumfűzés elemeinek tanulása, kötése, gyakorlása - ridára váltás.	Utánzó játék: <i>Most mosdák a csóka...</i>	Gergely-járás

Trencsényi László
pedagógiai kutató,
a Magyar Pedagógiai Társaság
főtitkára

Összeállította: Kissné Király Piroska

A fotókat Tihanyi Bence és az iskola tanárai, diákjai készítették

Baszó Bertalanné, Berentés Andrásné, Bodnár Béláné, Dr. Csontos Jánosné, Diczházi Sándorné, H. Petkovics Katalin, Hubainé Ágoston Mária, Hüséné Sinyei Erzsébet, Kassainé Béres Zsuzsanna, Királyné Kiss Piroska, Kiss Éva, Kövesné Fábrián Éva, László Erzsébet, Löveiné Guba Erzsébet, Mester Zsoltné, Nagy Attiláné, Opris Gáborné, Oravecz Imre, Ratkovszkiné Vermuth Dóra, Somogyiné Bukszár Klára, Szendrei Eörs, Szentesi Mária, Trencsényi László, Tulipán Györgyné, Tulipán Miklósné, Zagyva Péterné, 1997
Tihanyi Bence, 1997

ISSN 1219-5278
ISBN 963 9049 09 3

Kiadja a Soros Alapítvány

Felelős kiadó: a Soros Alapítvány igazgatója
Felelős szerkesztő: Sebes Katalin
Sorozatterv: H-ArtDirectors
Készült a Szalai Műhelyben,

1184 Budapest, Üllői út 290.